

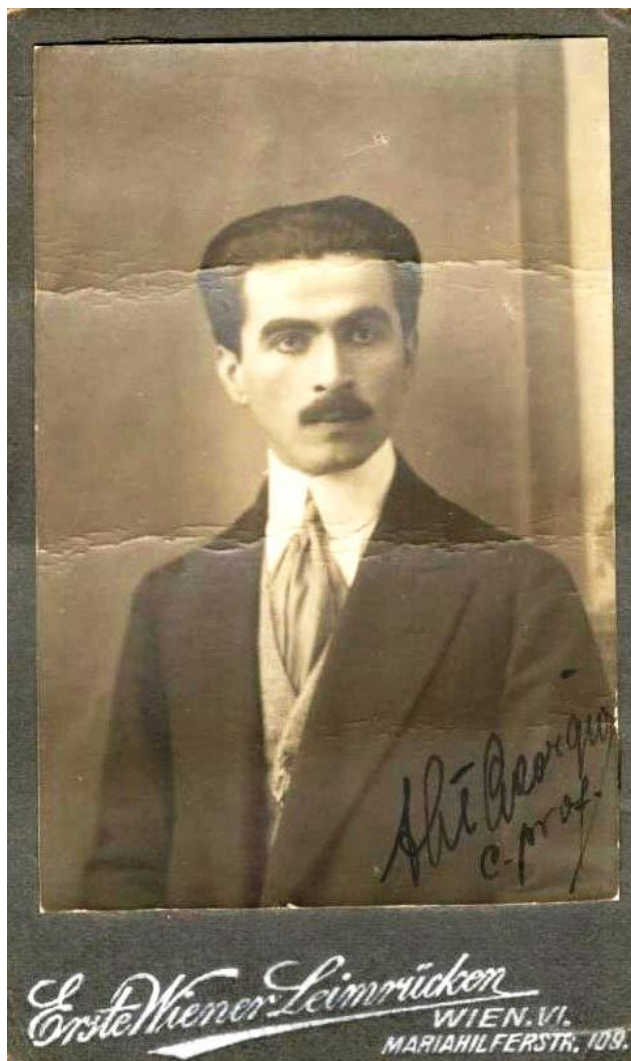
PISANII SÂNGEORZENE

ANUL XIV, NR. 11(159), NOIEMBRIE 225

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL XIV, NR. 11(159), NOIEMBRIE 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<http://pisaniiisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: Familia Al-George din Sângeorz-Băi

COPERTA 2: Flore Al-George cu familia

COPERTA 3: Vasile Al-George

COPERTA 4: Familia Al-George din Sângeorz-Băi

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St.-Georgiu din anii 1859.....</i>	6
DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI <i>Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferite popoare.....</i>	14
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Sângeorzantul Ion Al-George colaborator la „Convorbiri literare”</i>	25
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Și dicționarele greșesc. Despre originea socială a scriitorilor din familia Al-George din Sângeorz-Băi.....</i>	27
DORIN DOLOGA <i>Aspecte privind localitatea Sângeorz-Băi în anul 1928.....</i>	34
<i>Vizitatorii băilor Sângeorz-Năsăud.....</i>	36

DIN GRANIȚĂ

EMIL BOȘCA-MĂLIN <i>Kosuth și populația română ardeleană.....</i>	38
ICU CRĂCIUN <i>Presa la sfârșitul secolului 19. „Foaia Poporului” din 1899.....</i>	41
ȘT. DEMETRESCU-GÂRBOVI <i>Pădurile grănicerești din județul Năsăud.....</i>	42

COMUNISM

GHEORGHE PETROV <i>Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă: Flore Tahăș. Cercetări de arheologie judiciară.....</i>	51
--	----

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1859

1859

1

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Tahâș, soldat cu absit, fiu de plugar	Ioana Marica, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	10 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Sângeorgiu, Între Uliți din jos, nr. 80	Sângeorgiu, Lângă Drum, nr. 22
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	29 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Docea Tahâș, 50 ani, văduvă, plugăriță	Zaharie Marica, 49 ani și Irina, soția sa, 45 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea, 40 ani și Ștefan Oanea, 35 ani, plugari	
Martori la cununia însăși (nași)	Eremie Buta, 45 ani și Ana, soția sa, 35 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

¹ SJANBN, fond Colecția registre parohiale de stare civilă, dosar 1143, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1858-1872), f. 3v. - 4 f., poz. 1.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din anul 1859**

2

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Vasile Berci, june, fiu de plugar	Șofronia Tahâș, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	10 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Valea Borcutului, nr. 419	Ulița de către apă, nr. 103
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan. Ilie Berci, unceș, 45 ani, plugar	Cosma Tahâș, 60 ani, cu Nastasia, soția sa, 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Teodor Șteopoaie, 56 ani și Grigore Șpicil, 60 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexandru Șteopoaie, 29 ani și Cătălina, soția sa, 25 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	23, 30 ianuarie și 6 februarie	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

3

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Clement Andresi, june, fiu de plugar	Ana Marica, adoptată Jarda, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	10 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rogină s. Conța, nr. 319	Peste Apă sub coastă, nr. 219
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	29 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan, Ion și Ariton Andresi, frații mirelui	Necita Jarda, tată adoptator, 40 ani, cu soția sa Șofronia, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Afrim Treancă, 60 ani, Peste Apă și Cosma Varvari, 38 ani, Pe Rogină	

¹ SJANBN, Colecția, f. 4 v. - 5 f., poz. 2.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din anul 1859**

Martori la cununia însăși (nași)	Leonte Ianoș, 40 ani, cu soția sa Palagia, 35 ani
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	23, 30 ianuarie și 6 februarie
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

4

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	George recte Costan Svinț, june, fiu de plugar	Maria Rus adoptată Tanco, fată fecioară nepoată de preot
Data încheierii căsătoriei	14 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Feldru, lângă drum ulița mare	Sântioana, în casa parohială a Sângeorgiului, lângă drum, nr. 69
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	30 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan de ambii părinți și de frați	Nazaria Rus, maica care a crescut-o, văduvă rămasă; Simion Tanco paroh, care au crescut-o
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexa Mărcuș, 40 ani și Cosma Oanea, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ștefan Șofronie, 30 ani, cu soția sa Eugenia, 23 ani, din Feldru	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	24, 31 octombrie și 7 noiembrie cu dispensa Mil. nr. 5034/1415 din 29 decembrie 1858	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observații	-	-
	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, Colecția, f. 4 v. - 5 f., poz. 3.

² SJANBN, Colecția, f. 4 v. - 5 f., poz. 4.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din auli 1859**

5

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Precup Gagea, june, fiu de plugar	Ileana Sfrângeu, fată căzută, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	14 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Conța, nr. 304	Valea Borcutului, nr. 408
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	31 ani	25 ani
Starea civilă	Celibi	Fată căzută
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Gacea Gagea, văduvă maică rămasă, 60 ani	Cătălina Sfrângeu, văduvă rămasă, 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Petre Bolfă, 65 ani și Nestor Pop, 38 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexandru Șteopoaie, docente național, 29 ani, cu soția sa Ecaterina, 25 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	23, 30 ianuarie și 6 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

6

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Roman Georgeș, june cu absit, fiu de plugar	Irina Mărcuș, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	18 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum din jos, nr. 81	Lângă Drum din sus, nr. 210
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	33 ani	30 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan de ambii părinți; Maței Georgeș, frate mire	Maței Mărcuș, 60 ani și Maria, soția sa, 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea, 40 ani și Costan Pop, 30 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Precup Dumitraș, 34 ani, cu Melana, soția sa	

¹ SJANBN, Colecția, f. 4 v. - 5 f., poz. 5.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din anul 1859**

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	6, 11 și 13 februarie, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

7

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Alexandru Ionel, june cu absit, fiu de plugar	Ileana Miherța, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	21 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă lângă Valea lui Dan, nr. 187	Peste Apă, nr. 150
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	29 ani	27 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Todor Ionel, 60 ani, văduv	Nistor Miherța, 60 ani și Nastasia, soția sa, 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia, 58 ani și Filimon Mici, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Larion Cordoș, 51 ani, cu soția Ioana, 41 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	6, 11 și 13 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

8

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ion Moldovan, june, fiu de plugar	Nastasia Gagea, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	21 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Rebrișoara, Sub Coastă în uliță, nr. 22	Între Uliți, nr. 127
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	29 ani

¹ SJANBN, Colecția, f. 4 v. – 5 f., poz. 6.

² SJANBN, Colecția, f. 4 v. – 5 f., poz. 7.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din anul 1859**

Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Maria Moldovan, văduvă, 60 ani	Alexa Gagea, 50 ani, cu soția sa Todora, 45 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Calistru Gagea, 46 ani și Cosma Oanea, 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Vasile Burduhos, 40 ani, cu soția sa Nastasia, 30 ani, Gersa	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	30 ianuarie, 6 și 13 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

9

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Silvestru Mustață, june, fiu de plugar	Ileana Joja, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	28 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum din jos, nr. 74	Pe Rogină, nr. 355
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Ion Mustață, 65 ani, cu Senia, femeia sa, 60 ani	Larion Joja, 50 ani, cu Todora, femeia sa, 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ion Buia, 38 ani și Solomon Buia, 36 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexa Nicolai, 28 ani cu femeia sa Parasca, 24 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 20 și 27 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, Colecția, f. 5 v. – 6 f., poz. 8.

² SJANBN, Colecția, f. 5 v. – 6 f., poz. 9.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din anul 1859**

10

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Scridon Lupșor, june, fiu de plugar	Maria cărbune, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	28 februarie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 61	Între Uliți, nr. 124
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	36 ani	27 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan de ambii părinți	Eremie Cărbune, 60 ani, cu femeia sa Floarea, 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nestor Pop, 38 ani și Ion Buia, 38 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Larion Ureche, 43 ani, cu soția sa Iftinia, 40 ani, din Poiană	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 20 și 27 februarie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹	

11

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Filip Isipoae, văduv, plugar	Gacea recte Ioana Clipotă, fată fecioară, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	10 octombrie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 130	Pe Conța, nr. 300
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	44 ani	28 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan de ambii părinți	Todor Clipotă, văduv, 65 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea, 41 ani și Dumitru Budușan, 26 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Precup Dumitraș, 34 ani, cu soția sa Melana, 25 ani	

¹ SJANBN, Colecția, f. 5 v. – 6 f., poz. 10.

**Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu
din anul 1859**

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	25, 26 septembrie și 2 octombrie, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ¹

12

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Luca Râmbulea, june, fiu de plugar	Ana Șpaimoc, văduvă rămasă de plugar
Data încheierii căsătoriei	24 noiembrie 1859	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 8	Pe Rogină, nr. 361
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	21 ani	36 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Ioan Râmbulea, 50 ani, cu Maria, soția sa, 30 ani	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Vlase Șpaimoc, 45 ani și Eremia Buta, 46 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Larion Isipoae, 61 ani, cu soția Nastasia, 51 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	6, 7 și 13 noiembrie, cu certificat de la impediment politic nr. 12 noiembrie 1859	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Aplicată ștampila de trecere la ortodoxie 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, Colecția, f. 5 v. – 6 f., poz. 11.

² SJANBN, Colecția, f. 5 v. – 6 f., poz. 12.

Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferitele popoare

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Arii sudici

La Arii sudici sau la popoarele indiene găsim cel mai fantastic panteism. La aceste popoare omul nu este nimica ci natura este totul; puterea fermecătoare a naturii a subjugat puterile omenești. Ideea despre originea omului este la indieni, ca la toate popoarele din vechime, în strânsă legătură cu mitologia respectivă și cu religiunea.

Zeul lor cel mai mare este *Brahma*, însă nu este personal ca la creștini. El este sufletul cosmic, este viața ce se întinde prin întreaga natură, este creatorul naturii și deodată însăși natura. El nu a creat lumea în urma voinței sale sau prin un cuvânt atotputernic precum învață geneza lui Moise, ci natura s-a format dintr-însul, și anume: mai întâi s-au făcut zeii cei bătrâni, după aceia spiritele din aer și din infern. Din gura lui Brahma s-a făcut cei dintâi oameni, *Brahmanii* sau preoții; din brațul drept a lui Brahma s-a făcut *Caettris*, adică oamenii ce compun casta militară; din brațul stâng s-a făcut soția lui Caettris, adică Saterany; din coapsa dreaptă a lui Brahma s-a făcut Bais, casta de agricultori, meseriași și comercianți; din coapsa stângă soția lui Bais, Basany; din piciorul drept s-a format *Sudra*, casta cea din urmă, servitorimea; și din piciorul stâng soția acestuia Saterany. În urmă, tot din Brahma, s-a făcut animalele, plantele și mineralele¹.

Brahma a trimis în lume pe primul om, care să dea legi, pe *Manu*, care a fost totodată cel dintâi rege, cel dintâi preot, cel dintâi înțelept și cel dintâi sfânt.

Manu învăța că după lungi perioade se vor întâmpla în lume distrugerii și reparațiuni, și pentru răscumpărarea oamenilor, se va întâmpla incarnațiunea puterii divine, adică va veni Dumnezeu pe pământ pentru a lua trup omenesc.

Este caracteristică analogia ce se află între religiunea lui Brahma și cea creștină, așa că ai sta să crezi, că cea dintâi este un plagiat după creștinism, dacă brahmanismul nu ar fi cu mult mai vechi decât creștinismul. Așa aflăm un *trimurti* al brahmaiștilor trinitatea creștină. *Brahma* este creatorul, *Vișnu* conservatorul, *Chiva* destructorul. Din acești trei, *Vișnu* vine pe pământ, primește incarnațiunea, regenerează lumea și-i stabilește ordinea. Mai găsim la brahmaiști o mulțime de zei de diferite categorii, analog îngerilor și sfinților creștini; găsim că oamenii cei dintâi au păcătuit, de unde urmează emigrarea sufletelor. Sufletele celor păcătoși nu au să meargă în despărțămintele iadului, ci au să emigreze spre ispășire din un animal în altul, până la urmă ajung în sânul lui Brahma. De aici s-a născut cultul animalelor, crezându-se că în fiecare animal se află câte un om păcătos.

Arii nordici

Popoarele ce se țineau de credințele Ariilor de la nord, erau acelea ce locuiau în Asia

¹ Dr. I. B. Weiss, Weltgeschichte I. p. 80 ; - Kreuzer, Symbolik und Mythologie I. p. 596.

Dr. Artemiu Publiu ALEXI

mică și în o parte din Asia centrală, precum Perși, Mezi, Asirieni, Bactri ș. a.

Întemeietorul religiei Ariilor nordice a fost *Zoroastru*. Cartea sfântă în care se cuprindeau învățăturile religioase ale lui Zoroastru era *Zendavesta* ceea ce însemnează viu.

Și aici întâlnim un naturalism învelit în veșmintele panteismului indian. Binele cu răul, lumina cu întunericul, se află și aici în luptă permanentă, și aici compun acel dualism doctrinar ce-l aflăm mai la toate popoarele indo-germane.

După *Zendavesta* a fost la început *Zeruana-Acarana* adică *infinitul* ce cuprinde universul în spațiu și timp. Din acesta s-a făcut: lumina și întunericul, focul și apa. Creațiunea s-a făcut din nimica la pronunțarea cuvântului *hanover*. Prin acest cuvânt, s-a făcut mai întâi o ceată de spirite, între care mai însemnate au fost *Ormuzd*, spiritul cel bun, spiritul luminii, *Ahriman* spiritul cel rău și al întunericului. Între acești doi zei principali începu o luptă mare. *Armuzd* crea cea dintâi ființă *Archaotaurul* sau *taurul primordial*. *Ahriman* însă a străpuns și omorât acest animal și din partea stângă i-a curs sufletul care, tânguindu-se, s-a înălțat la cer, iar din partea dreaptă s-a format primul om *Caiomorts*. Din coada *Archaotaurului* au crescut toate speciile de cereale, din măduvă s-au format arborii, din coarne, fructele, iar din sânge, strugurii.

Ahriman și cu *Devs*, adică spiritele rele, au ucis și pe acest om, pe *Caiomorts*, însă din sămânța acestuia s-a făcut cea dintâi pereche de oameni, *Meșia* și *Meșiane*, adică bărbat și femeie, de la care se trage întreg genul omenesc. Omul care are să se nască primește spiritul din cer, dar trupul și sufletul le capătă prin reproducțiune.

Tot din acel *Archaotaur* se trage și cel dintâi taur și cea dintâi vacă de la care se trag toate animalele¹.

Ahriman însă a înșelat pe oamenii cei dintâi, le-a dat fructe să mănânce din care cauză și-au pierdut fericirea ce au avut-o până acuma.

Ahriman după *Zendavesta* se numește și *Archaosarpele infernului*, iar după *Rhode*² este identic cu șarpele care după *Moise*, a sedus pe *Eva*. Aici se raportează analog ca și în geneza lui *Moise*, că mai întâi s-au făcut primii oameni și numai mai târziu se afla bărbatul și femeia deosebiți, și femeia se lăsa sedusă de șarpe. Tot după *Rhode*, istoria creațiunii lui *Moise* nu este altceva, decât un extras din *Zendavesta*, la care mai târziu s-a adăos o parte și anume aceea, că din amestecătura oamenilor cu spiritele cele rele își trag originea *Negrii*, *Arabii* și *Moimele*.

Popoarele din Asia orientală

Dintre toate popoarele Asiei orientale, poporul cel mai însemnat este poporul chinez, care în cultură este cel mai vechi popor. Chinezul, în înclinările sale spre materialism, nu știe nimic despre o divinitate atotputernică, care, prin cuvântul său, să creeze din nimica lumea și tot ce se află în ea. El crede: la început a fost principiul cel mare, apoi începutul cel mare când s-a făcut eterul; după aceasta a fost existența cea mare când s-a făcut materia. Partea cea fină a materiei s-a înălțat în sus și a format cerul, iar partea cea mai dură s-a așezat în jos și a format pământul; din părțile nobile s-au format cele trei lumini, apoi elementele, lucrurile, și pe urmă sucurile; din sucuri s-au făcut zeii, prin zei s-a făcut rațiunea, virtutea și literatura, și pe urmă cel dintâi om *Puancu*, care a trăit optsprezece mii de ani.

Când a murit *Puancu*, din suflarea lui s-a făcut vântul și norii, din vocea lui s-a făcut sunetul, din ochiul stâng s-a făcut soarele, iar din cel drept luna, din sângele său s-a făcut

¹ I. B. Weiss, *Allgemeine Geschichte* I. p. 105.

² Kreuzer, *Symbolik und Mithologie*, I. p. 706. - *Rhode die heilige Sage des Zendvolks*, p. 177.

Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferitele popoare

fluviile și mările, din cele patru extremități s-au făcut cele patru părți ale lumii. Oamenii trăiau pe arbori ca pasărele și beau sânge de animale.

Aceștia au urmat mai mulți domnitori, care au învățat și inițiat pe popor în toate ocupațiile de viață. *Suisim* a descoperit focul, *Fahi* cu cap de om și cu trup de șarpe a învățat pe oameni vânatul, pescuitul și astronomia, *Sinnog* i-a învățat agricultura și medicina, *Hoangti* cel mai mare domnitor, despre care se spune a fi aflat acul magnetic, i-a învățat a întrebuița aurul, a introdus măsurile, numerii și greutatea, iar femeia lui i-a învățat mătășăritul. Sub *Iao* s-a întâmplat diluviul.

La chinezi natura întreagă era plină de spirite. Din împreunarea cerului cu pământul, s-au născut toate ființele, dintre care mai de frunte este omul, dar oamenii se cred a nu fi despărțiți îndeajuns de spiritele naturii¹.

Astăzi, afară de religiunea lui *Confucius* și *Laotse*, aproape două din trei părți din populație a primit religia Ariilor sudici, a Indienilor.

La celelalte popoare din Asia estică, care toate sunt de origine mongolică, încă s-a lăsat religia lui *Buda* și cu aceasta și principiile antropogenice ale Indienilor.

Budaismul nu învață nimica despre creațiune; după dânșii, ființele vin și se duc, se știe și se cobor. Nașterea, credința și moartea se cuprind în o circulațiune eternă a formelor. Cauza peregrinării ființelor este păcatul. Păcatul s-a născut între ființele omenesti după nașterea lumii, în urma gustării de alimente pământești, etc².

În decursul timpului iudaismul a suferit, până s-a răspândit peste Asia medie și orientală, peste Tibet, China și Japonia, o mulțime de modificări în urma influențelor, a condițiilor locale și de viață. Cu deosebire la popoarele de pe platoul Tibetului, s-a dezvoltat iudaismul sub influența preoțimii și a călugărilor la o formă foarte apăsătoare. Aici găsim și un fel de antropogenie, și originea omului se derivă aici de la moime, se înțelege nu în sensul teoremelor naturalistice moderne.

După o legendă a Tibetanilor, spiritele cele dintâi din lume fiind păcătoase, au căzut din ce în ce în corpuri mai ordinare până în urmă s-au făcut animale, dintre care o pereche de moime au devenit părinții din care se trage neamul omenesc.

Și originea celorlalte animale se derivă tot de la spiritele căzute.

Învățăturile lui *Buda* au străbătut și în Japonia cu multe modifițiuni. După o legendă japoneză, japonezii își trag originea de la cei dintâi domnitori ai lumii, însă dintre toate popoarele numai ei de-a dreptul; celelalte popoare își trag originea indirect, adică numai de la fiii celor dintâi domnitori³.

Egipteni și fenicieni

Religiunea egipteană este *Panteismul* cel mai dezvoltat; la ei Dumnezeu și lumea este una. Egiptenii au mai multe cercuri de zei, și mai mare peste toți este numai unul care însă nu este a se închipui personal, ci abstract. *Amun*, zeul cel mai mare este însă numai o colectivitate compusă din cele patru puteri lumești și anume din puterea primordială, materia primordială, spațiul primordial și timpul primordial. Egiptenii nu cunosc o creațiune din nimica. Lumea, după dânșii, nu este nimic alta decât o dezvoltare a acelei ce a fost închis în dumnezeire, prin urmare lumea care este rotundă a ieșit din gura dumnezeirii.

Pământul s-a format după ei numai în mod succesiv. Mai întâi s-au făcut cei opt zei

¹ I. B. Weiss, Allgem. Geschichte I. p. 36-37.

² C. F. Koppe, die Religion des Budha, p. 289.

³ Dr. Fr. Rolle, Der Mensch, seine Abstammung und Gesittung im Lichte der darvinischen Lehre, p. 20-21.

Dr. Artemiu Publiu ALEXI

cosmici sau principali, de ordinul prim, numiți *Cabirei*. După aceștia s-a făcut alți doisprezece zei numiți pământeni sau de ordinul al doilea, care au regulat pământul ca pe întreagă societatea omenească și pe urmă au făcut Egiptul. Acești zei s-au regenerat pe pământ unde s-au născut niște uriași, *Apofi*, sinonimi cu *Titanii* elenilor.

La început erau numai ființe bune pe pământ, aceasta era epoca de aur. *Seb* însă, zeul timpului, care nimicește toate, a pus capăt și a nimicit această epocă. El nimici concordia ce exista între puterile zeilor și le dezbină în partide, între care începu o luptă înfricoșată, spiritul cel bun însă păși în formă de șarpe cu ceata zeilor săi înaintea lui *Seb* și a Titanilor acestuia, și după ce-i bătu îi aruncă un Tartar. Pentru a curăți pământul pătat, lăsă să vie diluviul, în urma căruia restabili ordinea lumii așa precum se află acum.

În lupta aceasta au fost amestecate multe spirite, căroră, pentru a le curăți, *Amun* le-a dat trup, adică a luat pământ și apă și din acestea a făcut trupuri omenești, în care a băgat el sufletele acestor spirite, ca așa, în această stare să-și petreacă viața pământescă pentru a-și ispăși fărădelegile. Astfel s-a născut genul omenesc¹. Zeii egipteni se însărcinează cu creșterea poporului egiptean și cu introducerea de ordine în statul și în societatea egipteană².

Sunt interesante aceste idei antropogenice ale egiptenilor, pentru că au multă asemănare cu ideile din geneza lui Moise, cu privire la crearea celui dintâi om pe pământ.

Comparând-se religiunea egipteană cu cea indiană, aflăm între dănsule o mare afinitate; la ambele găsim cultul naturii, la ambele găsim casta preoțească ca centru al puterii și al culturii, la ambele găsim împărțirea poporului în caste, la ambele găsim cultul de animale. La indieni găsim emigrarea sufletului, iar la egipteni emigrarea spiritelor. La egipteni mai aflăm ideea trinității ca și la Creștini.

La fenicieni, care au fost discipoli ai egiptenilor, găsim tot acele idei religioase ca și la egipteni, tot acel panteism oriental, tot acele legende despre originea omului. Și aici găsim lupta între zei, și aici găsim forțele naturii personificate. Singură emigrarea sufletelor lipsește din religiunea fenicienilor. Se poate zice, cu tot dreptul, cum că aceste două religii se deosebesc numai în formă.

Vom trece acum la cel mai însemnat dintre toate popoarele asiatice, dar nu mai însemnat pentru o antropogenie mai rațională, ci pentru că ideile antropogenice al acestuia s-au acceptat de cătră toate popoarele creștine.

Evreii sau iudeii

Ideile, despre originea lumii precum și despre a celor dintâi oameni, ce se află în geneza lui Moise, ne sunt destul de cunoscute căci le-am învățat ca copii mici în zilele cele dintâi când am mers la școală. Le-am învățat fără a pricepe și a ști ce învățăm, și de aceea ni s-a prefăcut în sânge și ni se par acele idei ca înnăscute în mintea noastră. De aici urmează, că totdeauna de câte ori auzim, și mai târziu după ce am ajuns la raționament, alte idei cosmogonice sau antropogonice, nu ne putem hotărî decât cu mare greutate a le accepta, deși le aflăm mai raționale; de aici urmează că ne vine oarecum greu să ne lepădăm de cele învățate în copilărie față de care suntem foarte conservatori, și numai cu greu ne familiarizăm cu ideile și cu teoremele mai noi.

La început a fost cuvântul, iar cuvântul a fost la Dumnezeu. Dumnezeu a făcut lumea în șase zile, și după ce a făcut toate: cerul, pământul, soarele, luna, stelele, animalele, plantele, mineralele, pe urmă, în ziua a șasea a făcut și pe om după chipul și asemănarea sa.

¹ Röth, *Abendländische Philosophie* Lp. 155.

² I. B. Weiss, *Alig. Gesch.*, I. p. 70-71.

Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferitele popoare

A luat lut și din acesta a făcut chipul, i-a suflat în nas suflare vie, și omul cel dintâi, *Adam*, a fost gata. A luat o coastă a lui Adam și din aceasta i-a făcut femeie, pe *Eva*. Ambii se aflau în rai fericiți. Eva s-a lăsat să fie înșelată de șarpe în care se afla Satana sau dracul. Pedepsa a fost alungarea din rai și moartea.

Această creațiune a lumii și a omului s-a întâmplat cam șase mii ani înainte de Christos.

Dacă se face o comparațiune între ideile din geneza lui Moise și între ideile din religiunile celorlalte popoare asiatice precum și a egiptenilor, se constată că geneza lui Moise conține elemente arice și egiptene. Îndemnul vicelan al dracului în formă de șarpe, care a sedus pe Eva la călcarea poruncii lui Dumnezeu, ne aduce aminte de lupta între spiritul cel bun și cel rău din Zendavesta lui Zoroastru. Pe satana genezei îl aflăm la Aarii nordice în Ahriman, spiritul întunericii și al destrucțiunii, care a sedus pe oamenii cei dintâi la păcate.

Crearea primului om din lut ne aduce aminte de antropogenia egiptenilor care asemenea ne învață că cei dintâi oameni s-au făcut din pământ.

Elinii și celelalte popoare europene

Ideile antropogenice precum și toate ideile cosmologice au fost adoptate cu modificări mai mari sau mai mici și de către fenicieni și babiloneni și în urmă și de către elini care a aprins cea dintâi făclie a culturii și civilizațiunii omenesti. Și elinii au avut în cel dintâi stadiu de dezvoltare un cult politeistic ca și celelalte popoare indo-germane.

Din asemănarea religiunii eline cu religiunea egipteană și feniciană, se constată că elinii și-au format prima religiune sub influența acelor popoare cu care au venit foarte des în contact, iar Homer și Hesiod au adunat din gura poporului diferitele mituri din care au alcătuit religiunea elină.

După teogenia lui Hesiod a fost la început numai un haos, un spațiu gol imens. După acesta s-a format *pământul* (*Gea*), *tartarul* (*iadul*) și *iubirea* (*Eros*). Pământul a născut *Cerul* (*Uranos*) și *marea* (*Pontos*). Cerul și pământul au produs pe *Titani*, pe *Cyclopi* și pe *Hectocheiri* (giganți cu câte o sută brațe). Cerul avea ură față de copiii săi și din această cauză îi ținea ascunși. Cronos, fiul cel mai mare, după sfatul mumei sale a pământului, lua tronul tatălui său Uranos, și cu soră-sa Hestia a produs mai mulți copii pe care pe toți i-a mâncat afară de Zeus (*Joe*), de teamă ca să nu-l detroneze. Zeus însă, mai târziu s-a răsculat contra tatălui său și l-a constrâns să renască pe toți frații săi ce mai înainte i-a fost mâncat, apoi, în alianță cu Cyclopi și cu Hectocheiri a învins pe Titani și i-a aruncat în iad (*Tartaros*).

La Hesiod nu se găsește nimica mai de aproape despre creațiunea oamenilor celor dintâi, el zice numai că pe timpul de aur când domnea un cer Cronos, pe pământ domnea genul omenesc de aur, care oameni trăiau fără suferință și fără să fie apăsați de bătrânețe. După această epocă a urmat succesiv genul omenesc de argint, de bronz și pe urmă cel de fer.

După alte tradițiuni eline, genul omenesc își trage originea din sângele Titanilor, iar după altele din cenușa Titanilor loviți de trăsnetele lui Joe. Titanii însă erau spiritele puterilor celor gigante și sălbatică ale naturii, care erau neregulate și nedisciplinate față de Joe domnitorul și reprezentantul ordinii și al unității din lume.

Abia numai mai târziu aflăm la scriitorii elini pe Prometeu, din genul Titanilor, ca creator al oamenilor. El a făcut corpurile omenesti din pământ și apă. Athene le-a dat suflet, iar Prometeu le-a adus focul ceresc. Pandora însă a adus acestor oameni tot felul de răutăți,

Dr. Artemiu Publiu ALEXI

osteneli, boli și moartea¹.

În decursul dezvoltării culturii poporului elin, întâlnim o tranzițiune în teogenia elină de la naturalism la idealism. Acest popor s-a știut emancipa de timpuriu de lanțurile naturii și a știut a-și forma zeii după tipul omenesc, însă înălțați la o perfecțiune spre care omul trebuie să aspire să o ajungă. Zeii elini sunt persoane frumoase cu care puteau să povestească și să-și petreacă, pe care îi lăseau să facă toate faptele omenești, bune și rele, să aibă toate pasiunile și virtuțile omenești, să iubească, să se însoare, să fie geloși. Zeii străini erau excluși.

Elinii își venerau zeii, nu din frică ca popoarele orientale, ci din iubire și din simț de adorațiune; ei chiar și reședința zeilor au scoborât-o din cer pe pământ și au așezat-o în *Olymp*.

La romani, găsim toate ideile antropogonice și cosmogonice ca și la elini de la care le-au primit, dar la celelalte popoare precum la celți, la germani, la slavi etc., le găsim împreună cu legendele și credințele lor pierdute sau de tot sau în parte, și aceasta s-a întâmplat în urma influenței eline și romane, în urma invaziunilor de popoare străine și în urma propagării creștinismului.

Numai poporul din Islanda a făcut o excepțiune, conservând legendele și credințele scandinavilor. După tradițiunea acestora, zeii cei buni au creat întreaga natură și în urmă pe om. Trei dintre zeii cei buni și puternici au ieșit din sfatul puterilor sfinte și s-au scoborât la țărmurii mării; aici au aflat doi arbori, *Askr* și *Embla*, care zăceau la pământ fără viață și fără destinațiune. Acestora le-a dat zeul *Odin* spirit, zeul *Vili* le-a dat minte și mișcare, iar zeul *Be* le-a dat frumusețe, grai, vedere și auz. Astfel s-a creat cea dintâi pereche de oameni de la care se trage întreg genul omenesc. *Askr*, care însemnează *frasin*, și *Embla*, care însemnează *arin*, reprezintă pe bărbat și pe femeia cea dintâi de la care se trage întreaga omenire².

Popoarele sălbatice

Credem a nu fi fără interes, dacă vom merge cu cercetările noastre asupra ideilor antropogonice și la popoarele sălbatice, firește pe cât acestea s-a studiat până acum și întrucât știința dispune de izvoare nedubioase.

Popoarele autohtone din America nordică venerau ce e drept pe *Marele spirit* ca pe Domnul cel dătător de viață și atribuiau o mare putere spirituală atât animalelor, cât și plantelor. Despre originea omului aflăm la unele seminții niște povesti variate.

Irochesi sau *Irocoasi*, un popor indian vechiu, povestește că părinții lor au ieșit din pământ. Un alt popor american, *Mandani*, povestește de asemenea că poporul lor a trăit mai demult sub pământ, însă intrând odată prin o crăpătură o rază de soare, a ieșit toți la suprafața pământului unde au aflat bivoli și fructe în cantitate destul de mare și unde de atunci au și rămas. Poporul indian *Dacota*, după *Francezii Sioux*, care locuiește partea nord-vestică a *Statelor Unite*, susține că *Marele spirit* a făcut pe om dintr-o piatră. Alte popoare își deduc originea de la cutare sau cutare animal de exemplu de la corbi, de la lupi, etc., care animale devin simbol pentru acel popor³.

Cam asemenea idei găsim și la indienii din America sudică. *Caribii* din Guyana povestesc că Creatorul lumii s-a suit odată într-un arbore, a tăiat din acesta crengi din care s-a făcut animalele. Mai pe urmă a creat și pe oamenii cei dintâi și anume întâi pe bărbat; pe acesta l-a adormit și când s-a trezit a aflat lângă dînsul o femeie. *Chibchasii* din Granada no-

¹ Dr. F. Rolle, *der Mensch*, p. iS.

² K. F. Wiborg, *Mythologie des Nordens*, p. 201-234.

³ Th. Waitz, *Anthropologie der Naturvölker*, III, p. 184.

Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferitele popoare

uă, povestesc că odată a ieșit dintr-un lac de munte o femeie cu un prunc în brațe, și că de la aceștia se trage întreg genul omenesc. Tot din asemenea elemente și-au alcătuit legende lor antropogonice și neamurile diferite din Peru și Mexic.

Poporul din Groenlanda își deduce originea din pământ. Omul cel dintâi a ieșit din pământ, însă nu mult după aceasta i s-a făcut și femeia din degetul lui cel mare. De la această persoană își trag originea toți oamenii din lume. Moartea a adus-o pe lume femeia care a zis: Lasă să moară acest rând de oameni ca să aibă loc cei ce urmează¹. Odată a născut o femeie groenlandeză și oameni albi și căini².

Despre ideile cosmogonice și antropogonice a popoarelor din Australia până acum se știe puțin. I. R. Forster³, povestește despre poporul din insula Tahiti că acesta susține că Dumnezeu lor cel mai mare a produs cu femeia sa mai multe zeități de ambe sexe, și după ce a pus pe toate acestea să guverneze diferitele părți ale lumii, și a făcut insulele, a mai făcut un fecior care a fost cel dintâi om. La acestea mai adaugă legenda poporană, că picioarele acestuia au stat la început încolăcite peste olaltă în forma unui glob, muma-sa însă le-a descolăcit și le-a dat forma de astăzi. Cu acea femeie a mai făcut Dumnezeu cel mare și o fată care a devenit soția feciorului. De la această dintâi pereche omenească se trag toți oamenii din lume.

La *Guani*, poporul din insulele canarice, care acum se găsește aproape extirpat, încă se află o legendă despre originea omului și pe care ne-o împărtășește Alexandru Humboldt⁴. Spiritul cel mare (Dumnezeu) a creat mai întâi pe nobili cărora le-a împărțit toate caprele câte se aflau pe insulele canarice. Pe urmă a creat poporul de rând care încă a cerut capre, însă spiritul cel mare i-a răspuns : Poporul este menit a sluji la nobili, prin urmare nu are trebuință de proprietate. Guanii cei vechi nu aveau altă avere decât capre și regele lor era un păstor de capre foarte avut.

Dintre popoarele Africii acelea ale *negrilor* sunt mai cunoscute, aflându-se totdeauna pe o treaptă foarte inferioară de cultură. Din această cauză la ei nu se pot căuta idei cosmogonice și antropogonice ca la alte popoare ci la ei și astăzi se găsește cultul fetișismului. La unele popoare din teritoriile râurilor *Senegal* și *Congo*, s-a aflat credința în un Dumnezeu bun, care este creatorul lumii și a oamenilor, însă alt nimic. La alte popoare, s-a descoperit recunoașterea la animale de o viață spirituală și prin urmare de o afinitate a animalelor cu oamenii.

La alte popoare se privesc moimele ca oameni pe care creatorul nu a izbutit să-i facă ca pe ceilalți, iar la altele se consideră moimele tot ca oamenii care au să sufere pentru păcatele lor această metamorfozare. La alte popoare mai există credința cum că moimele știu vorbi ca oamenii, însă nu vreau să vorbească ca să nu poată fi silite să lucreze.

În *Bornu*⁵ se povestește, cum că dintru început se puteau înțelege oamenii (bărbați) cu animalele bine, însă această înțelegere a încetat de atunci de când bărbatul a descoperit și femeii acest secret, de unde urmează morala cum că femeilor nu este bine a li se descoperi nici un secret⁶.

Prin țările de la obârșia Nilului locuiesc niște popoare cunoscute sub numele de *Galla*, despre cari se crede a fi o amestecătură din rasa semitică cu cea neagră. Aceste popoare venerază cerul ca pe urzitorul tuturor lucrurilor care pe urmă a creat și pe omul cel dintâi din pământ și i-a dat un suflet.

¹ D. Cranz, *Historie von Grönland*, p. 246.

² F. Rolle, *der Mensch*, p. 22.

³ I. R. Forster, *Reise um die Welt* (deutsch v. G. Forster p. 477).

⁴ Alexander v. Humboldt, *Reise in die Aequinoctial-Gegenden*, I. p. 286.

⁵ Rolle, *der Mensch*, p. 23.

⁶ Th. Waitz, *Antropologie der Naturvölker*, II. p. 167—177.

*

După ce am făcut pe scurt o revistă a ideilor antropogonice de la diferitele popoare, cititorul se va vedea oarecum fără voie îndemnat să facă o comparațiune între aceste idei. Se va constata înainte de toate o diversitate foarte mare, în general vorbind, în concepțiunea acestor idei. O apropiere în această privință se constată numai acolo și numai la acele popoare, care s-au dezvoltat sub influențe analoage. O afinitate mai mare sau mai mică între aceste idei s-a provocat și prin contactul pe care l-au avut unele popoare între ele, în urma căreia s-a făcut și împrumutări de tot felul de idei. Așa s-a întâmplat între Evrei și Aarii nordici, între Greci și Egipteni, între Egipteni, Fenicieni și Elini, între Elini, Romani și celelalte popoare europene.

În ideile antropogonice și cosmogonice se oglindește gândirea, raporturile sociale și politice și cu un cuvânt întreg caracterul popoarelor.

Dacă se examinează mai de aproape ideile despre originea omului, aceste se pot împărți în mai multe grupuri. Așa la popoarele Galla, la Egipteni, la Evrei și la Elini, omul s-a creat prin Dumnezeu din materie neorganică, căruia prin o suflare i s-a dat viața. La popoarele arice și la Taheiți omul s-a făcut de-a dreptul din Dumnezeu. La Negri omul se derivă prin o transmutațiune de la celelalte animale. La unele popoare din America omul s-a născut, sau mai corect zis, a crescut din pământ.

Aceste idei expuse până aci, sunt reprezentate de masa popoarelor. Însă este știut, cum că la fiecare popor se află oameni care se deosebesc de masă prin o judecată mai critică și prin o inteligență mai înaltă. Acești oameni, este ușor de priceput, n-au putut să se mulțumească cu aceste idei, în toate timpurile și la toate popoarele ei s-a încercat a le înlocui cu altele mai raționale. Această năzuință a dat prilej la nașterea unei categorii de oameni, cunoscuți sub numirea de filosofi, adică iubitori de știință.

Mai la vale vom cerca, să vedem cum s-a silit acești oameni să dezlege cele mai interesante întrebări filosofice, între care și întrebarea despre originea omului și cu aceasta și a originii pământului. Îi vom urmări pas cu pas până ce vom ajunge la teoremele moderne încetățenite astăzi în lumea științifică. Cititorul, emancipat de prejudițiul ideilor în care s-a născut și cu care s-a crescut, și înarmat cu toate armele științelor, va veni în urmă la convingerea, că știința antropogonică nu se mai poate clădi, nici pe ideile osebitelor popoare, și nici pe ideile diferiților filosofi și naturaliști, după cum le vom cunoaște mai la vale, dar că spre scopul acesta trebuiesc alte elemente, alte dovezi cernute prin sita criticii sănătoase. Pentru scopul acesta trebuie căutate acele adevăruri care nu se pot răsturna și care rămân eterne ca însăși știința.

Ideile despre Diluviu

Un fenomen interesant în istoria dezvoltării culturii și civilizațiunii omenesti este Diluviul general (potopul), în urma căruia a pierit omenimea prin apă.

Legenda acestuia o găsim la o mulțime de popoare în diferite variante. Deoarece dezvoltarea ideilor antropogonice stă la multe popoare în strânsă legătură cu diluviul, de aceea credem că va fi bine să ne ocupăm puțin la acest loc și cu această legendă.

La Aarii sudici (Indieni) s-a întâmplat în primul Atavar. Atavar este intervenirea providenței în trebile omenesti. Odată zeul Brahma s-a fost pus la odihnă, și în această vreme un duh rău a furat cărțile numite *Veda*. Acest furt a avut de urmare o mare stricăciune pentru întreaga omenire, căci toți oamenii s-au fost făcut răi afară de șapte *Riși* și de *Satiavrata*, regele din *Dravira*. Zeul Vișnu a descoperit lui Satiavrata că peste șapte zile va

Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferitele popoare

urma diluviul, și l-a învățat totodată cum să se mântuiască el împreună cu Riși și cu nevestele și copiii acestora, și împreună cu tot soiul de animale. Acesta s-a scăpat într-o și după diluviu Vișnu instruindu-l în învățăturile din Veda, l-a numit al 7-lea Manu sub numele de *Vaivasvata*¹.

Legenda despre diluviul Evreilor, ce se zice a se fi întâmplat cu circa 3000 ani înainte de Christos, este destul de cunoscută. Aici încă a fost avizat Noa sau Noe despre diluviu, care asemenea s-a scăpat cu feciorii și nurorile sale și cu tot soiul de animale într-o corabie.

O asemănare mai mare cu legenda mozaică o are aceea despre diluviu la Babiloneni, ceea ce altfel se explică ușor prin desul contact al acestor popoare. Și aici diluviul este o inundație generală de care a scăpat un singur om cu întreaga familie sa și cu tot felul de dobitoace, și acest om a fost *Xisutros*. Și corabia acestuia s-a așezat pe muntele Ararat și el a slobozit un porumb ca să-i aducă veste dacă a scăzut apa.

La Perși încă se află pomenire despre diluviul general în cărțile Zenda, prin care Ormuzd a vrut, fiind în luptă cu Ahriman, să prăpădească de pe pământ toate spiritele cele rele.

La Egipteni asemenea se găsesc după *Manetho* unele urme despre credința unui diluviu general².

La Elini sunt mai multe legende despre diluviul general, dintre cari mai interesantă este următoarea, care dovedește a fi primit, poate prin Fenicieni, multe elemente de la cea mozaică. Zeus s-a supărat rău pe omenire care se făcuse rea, și a hotărât să o prăpădească prin diluviu, în urma căruia apele au crescut chiar peste vârful munților celor mai înalți. Din acest diluviu au scăpat numai *Deucalion* fiul lui Prometeu, și cu *Pirra* nevasta acestuia, care, după sfatul lui Prometeu și-au construit o corabie în care s-au retras, luând cu sine toate cele trebuincioase pentru viață. După nouă zile corabia s-a lăsat pe muntele Parnas. Deucalion a trimis un porumb Acesta însă nu s-a reîntors, dovadă că a scăzut apa. Deucalion a adus jertfă de mulțumire lui Zeus, apoi după sfatul lui *Mercur*, a întreat oracolul din templul lui *Themis*, de lângă Parnasus, cum să populeze iar pământul. Oracolul i-a răspuns: „Să-și învelească capul apoi să arunce îndărăt peste umăr oasele pământului”. Deucalion a priceput oracolul și din pietre, adică oasele pământului, ce le-a aruncat dânsul înapoi s-au făcut bărbați, iar din cele aruncate de cătră nevestă-sa *Pirra* s-au făcut femei și așa s-a înmulțit genul omenesc. Legende asemănate celor mozaice și elinice se află și la popoarele celtice. Așa povestește *Cranz*³, cum că popoarele din Groenlanda încă cred că odată s-au înecat toți oamenii afară de unul. Acesta a lovit cu băta în pământ și în urmă a ieșit din pământ o femeie cu care a impopulat din nou pământul. Groenlandezii mai povestesc că au aflat în locuri înalte unde niciodată nu au locuit oameni, case de pești, iar pe un munte înalt ar fi aflat oase de balenă, împrejurare din care ei conchid că acel pământ a fost odată acoperit cu apă, adică au existat diluviu.

Al. Humboldt⁴ ne povestește despre legenda ce a aflat-o la *Tamanki*, un popor ce locuiește teritoriul râului *Orinoco*, care zice că strămoșii au scăpat de diluviu numai în luntre. Dar au mai scăpat pe un munte înalt și un bărbat și o femeie care au aruncat îndărăt peste capetele lor cu fructe de *Mauriția*⁵, și din sâmburii acestor fructe s-au făcut bărbați și femei care au impopulat lumea din nou.

¹ F. Rolle, *der Mensch*, p. 28.

² E. Röth, *Geschichte der abendländischen Philosophie*, I. p. 145.

³ D. *Cranz*, *Historie von Grönland*, p. 246.

⁴ Alex. v. Humboldt, *Reise in die Aequinoctialgegenden*, III, p. 407.

⁵ *Mauriția vinifera* Mart., un curmal sau palmier, ale cărui fructe și semințe se mănâncă, iar din sucul fructelor se prepară un fel de vin. Pentru popoarele de lângă *Orinoco* acesta este, după Humboldt, unicul nutrient. Arborele crește până la 30 metri.

Dr. Artemiu Publiu ALEXI

Am făcut această scurtă revistă despre diferitele legende ale diluviului, din motivul că și în geologie se găsește această numire după cum se va vedea mai la vale, și pentru ca să nu se confunde diluviul legendar cu cel din geologie.

Dacă ne punem întrebarea cum s-a putut născoci aceste legende? răspunsul îl căpătăm cu atât mai ușor că ne vine în ajutor știința geologică.

Geologia ne învață, cum că o mare parte din suprafața pământului uscat este formată din straturi de pământ cari au format cândva fundul vreunei mări. Aceste straturi se constată evident, mai ales prin aceea că în sânul lor se află fosile, adică resturi pietrificate de animale și de plante care numai în apa marină au putut trăi. De aici rezultă de sine conluziunea că acele straturi au fost fundul mării, dar în timpuri depărtate de sute de mii de veacuri. Popoarelor inculte, lipsindu-le mijloacele ce le are astăzi știința geologică pentru a explica formațiunea acelor straturi și toate schimbările întâmplare cu suprafața pământului, foarte ușor le au putut veni credința, că toate acele schimbări ale suprafeței pământului nu s-au putut întâmpla decât admițând că aceasta s-a aflat sub apă. Apoi, neștiind din cele despre înălțările și cufundările despre care ne învață geologia, ele singure au trebuit să vie la conluziunea, că acele părți nu au putut să se afle sub apă, decât numai în urma unei inundări generale, analog după cum se văd inundări parțiale de râuri în urma ploilor torențiale din timpurile de astăzi. Prin Stiria de exemplu și acum sunt legende despre existența de mări. Mai în fiecare vale se află câte un loc despre care povestesc legende că acolo a fost cândva mare.

Mai înainte de a încheia acest capitol, credem că e bine să analizăm mai de aproape diferența dintre diluviul legendar și cel geologic, cu atât mai vârtos că cu diluviul geologic vom trebui să ne ocupăm și mai târziu.

Mulți geologi de specialitate atât în suta trecută cât și chiar în suta a 19-a, s-au silit să explice formațiunea geologică numită diluvială, ce se află în perioada cea mai proaspătă a cojii pământului, în sensul legendei lui Moise. Spre acest scop au admis cum că pământul a suferit în decursul dezvoltării sale mai multe catastrofe destructoare sau cataclisme, în urma cărora au urmat esențiale schimbări cu suprafața pământului. Una din aceste cataclisme și anume cel din urmă, a fost și diluviul sinonim cu diluviul legendar. Aici se vede năzuința de a împăca și a aduce în consonanță știința cu geneza lui Moise.

Însă toate încercările au rămas fără nici un rezultat, pentru că știința nu poate să aibă nici o considerație față de nimeni. Ceea ce este comun între diluviul legendar, potopul sau diluvies aquarum și cu formațiunea diluvială din geologie, este numai numele și alt nimic. Sub diluviu sau potop se înțelege o vărsătură generală ce se crede a se fi întâmplat în cele dintâi timpuri istorice, iar sub diluviul geologic se înțelege o formațiune geologică alcătuită din depozitele stratiforme ce le au făcut ploile, fluviile, lacurile etc., în timpuri foarte depărtate, preistorice. Straturile acestei formațiuni nu dovedesc nici cel mai mic caracter al unei inundări subite și puternice precum spun legendele amintite. Din contra, dovedesc, atât prin substanțele din care sunt compuse, precum: argilă, arenă, siliciu, pietre rostogolite, stânci eratice, cât și prin modul de stratificare precum și prin fosilele ce se află înmormântate în ele, că au numai caractere de acelea care ne arată că au trebuit să se formeze într-o durată foarte lungă de timp și sub influența a o mulțime de împrejurări.

Un caracter distinctiv pentru această formațiune geologică, îl formează resturile de fosile organice, precum: *Ursus spelaeus*, *Hyaena spelaea*, *Felis spelaea*, *Cervus megacerus*, *Rhinocerus Sichorhimes*, *Elephas primigenius* (Mamutul) *Moime fosile* și *Omul fosil*, care animale nu numai că astăzi nu trăiesc în Europa, dar multe din ele s-au stins de tot în urma unei vieți îndelungate, căzând în lupta pentru existență și făcând loc altora.

Această formațiune dar nu se poate privi nicidecum ca sinonimă cu diluviul legendar, din care cauză geologii englezi cu marele Charles Lyellin frunte, au convenit a în-

Despre originea omului. Ideile despre originea omului la diferitele popoare

lătura și numirea de diluviu din geologie și a o înlocui cu postpliocenică sau glaciale, care cu formațiunea aluvială formează perioada post terțiară. Prin aceasta se crede a se fi înlăturat posibilitatea de a se cufunda știința cu legenda.

Năsăud, Transilvania, 1889.

Sursa: *Convorbiri Literare*, București, anul XXIII, 1889, nr. 8, p. 698-716.

Sângeorzanul Ion Al-George colaborator la „Convorbiri literare”

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Fiul lui Leon și al Măriei, născut la 27 martie 1891 la Sângeorz-Băi din județul Bistrița-Năsăud și decedat la 9 ianuarie 1957 la București, Ion Al-George a fost scriitorul și omul de cultură năsăudean, refugiat în România după anul 1910, „cultivator al virtuților clasicismului latin, într-o modestă claviatura artistică a poeziei. Era mai mult un scriitor cultural, cu tendințe înspre o erudiție clasică decât un poet valoric, conturat în atmosfera mai veche a tradiției transilvane”¹.

Școala primară a urmat-o în comuna natală, după care s-a înscris la liceul din Năsăud, de unde, după o vreme, i se pierde urma. În vara anului 1911 se afla la București, fiind student la Conservator și locuia în strada Negustori la numărul 27. Printr-o scrisoare adresată lui Octavian Goga îi cerea poetului sprijin pentru obținerea unei burse. Acesta promisese lui Ștefan Octavian Iosif „că-l va ajuta pe tânărul transilvănean în lupta lui pentru cucerirea vieții”².

Ion Al-George a mai avut un frate, Vasile Al-George (1895-1960), și el poet și redactor la diferite gazete din Transilvania și autor al volumului de versuri *Pământ* apărut în anul 1922 la Cluj. Pe acești doi frați, poeți, George Călinescu îi numea, cu oarecare ironie, „greco-catolici”³. Privindu-le chipurile din volumul al patrulea *Virtus Romana Rediviva* de Teodor Tanco, se puteau observa figurile luminoase și calme, cu ochi scrutători înspre cine știe ce spații nemărginite și zări mitologice la Ion Al-George⁴, iar la celălalt, mai mic o înfățișare modernă, purta și papion, chipul îi exprima o bunătate funciară⁵.

Ion Al-George era prin 1913 în corespondență cu Emil Rebreanu, fratele viitorului romancier, cu implicații în structura *Pădurii spânzuraților*. Tot în 1913, Ion Al-George era bibliotecar la Fundația Carol I, slujbă în care a funcționat până în luna mai 1940. Vremurile nu i-au fost prea favorabile, în 1941 i-a murit pe front unicul fiu, iar în 1953 îi scria lui George Călinescu în speranța că-l va angaja la o muncă utilă, fie la o bibliotecă având această competență după 30 de ani de bibliotecar la Fundație⁶. În perioada în care funcționa ca bibliotecar, Ion Al-George a tradus din clasicii latini și elini și chiar *Istoria romană* a lui Theodor Mommsen.

Primul volum de versuri al lui Ion Al-George s-a intitulat *Aquile* și s-a tipărit în 1913 la Câmpina. Ediția a doua din 1916 a fost chiar premiată de Academia Română⁷.

Cel de-al doilea volum, *Domus taciturna* (1916), a inclus poezii originale și traduceri. Volumul cuprinde și câteva traduceri din sonetele lui Michel Angelo¹.

¹ Nae Antonescu, „Ion Al-George”, în *Steaua*, Cluj-Napoca, Anul 42, 1991, nr. 2-3, p. 14.

² Antonescu, „Ion Al-George”, p. 14.

³ Antonescu, „Ion Al-George”, p. 14.

⁴ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. IV, Bistrița, 1981, p. 273-275.

⁵ Tanco, *Virtus*, p. 276-278.

⁶ Antonescu, „Ion Al-George”, p. 14.

⁷ Antonescu, „Ion Al-George”, p. 14.

Trebuie amintit faptul că în 1915 a tipărit în volum *Sapho*, comedie antică în versuri, două acte, după ce fusese publicată în *Convorbiri literare* din 1912, al cărei colaborator statornic a fost până în 1937, cu poezii și recenzii.

În cele ce urmează vom prezenta o mică bibliografie cu cea ce publicat de-a lungul acestor ani în *Convorbiri literare*.

1. Anul XLVI, 1912, nr. 6.
- *Sapho*, comedie în două acte, în versuri, prima parte, p. 647-676.
2. Anul XLVI, 1912, nr. 7.
- *Sapho*, comedie în două acte, în versuri, a doua parte, p. 749-779.
3. Anul XLVI, 1912, nr. 11.
- *Italia Antiqua*, versuri, p. 127-1274.
4. Anul XLVII, 1913, nr. 6-7.
- *Cronică artistică: Conservatorul de artă dramatică (dare de seamă)*, p. 702-704.
5. Anul XLVII, 1913, nr. 8.
- *În metru antic*, versuri, p. 737-738.
- *Carmen*, versuri, p. 774.
6. Anul XLVIII, 1914, nr. 1.
- *Virgil Șotropa și Nicolae Drăgan, „Istoria școalelor năsăudene”*, recenzie, p. 85-86.
7. Anul XLVIII, 1914, nr. 3.
- *Largo*, versuri, p. 289-290.
- *În parc*, versuri, p. 291.
8. Anul LX, 1927, nr. 9-11.
- *Autumnală*, p. 266.
- *Seara*, versuri, p. 267.
- „*Din carnetul unui căpitan (însemnări și amintiri din războiul pentru întregirea neamului: 1 august 1916 – 1 aprilie 1917)* de Lt.-colonel Sterea Costescu, recenzie, p. 381-382.
9. Anul LXIII, 1930, nr. 2.
- *Pentru Chryseis*, versuri, p. 78-79.
- *Fericirea*, p. 80.
- *I. M. Marinescu, „Figuri din antichitatea clasică”*, recenzie, p. 109-110.
10. Anul LXIII, 1930, nr. 3.
- *Aceleași*, versuri, p. 293.
- *Chemările*, p. 294.
11. Anul LXIII, 1930, nr. 4.
- *Solitudo*, p. 428.
- *Finis*, p. 429.
12. Anul LXVI, 1933, nr. 4.
- *Aceleași*, versuri, p. 304.
- *În surdină*, versuri, p. 311.
- Constantin Gane, „*Farmece. Viața lui Despot-Vodă*”, București, 1933, recenzie, p. 384-386.
13. Anul LXIX, 1936, nr. 11-12.
- *Noapte*, versuri, p. 435-436.

Ion Al-George a reprezentat, după cum spunea Teodor Tanco, „cadrul întregitor, dar trist a biografiei unui reprezentant dintr-o generație ardeleană care a navigat în singurătate”².

¹ Antonescu, „Ion Al-George”, p. 14.

² Tanco, *Virtus*, p. 275.

Și dicționarele greșesc

- Despre originea socială a scriitorilor din familia

Al-George din Sângeorz-Băi -

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Căutând pe internet referințe privindu-i pe scriitorii Ion Al-George și Vasile Al-George, am fost surprins ce am găsit în revista *Vatra* din Târgu Mureș. În interiorul acesteia s-au publicat două articole, respectiv, unul în anul 2013 intitulat *Dicționarul poezilor mureșeni* inclus în nr. 504, pagina 86 și un altul, *Începuturi literare mureșene* în nr. 550-551, p. 117 din 2017, în care se prezentau date din biografia lui Vasile Al-George¹.

Mare mi-a fost mirarea când am citit despre Vasile Al-George că ar proveni dintr-o familie de „țărani de etnie romă”.

Trecând și la alte verificări am constatat că și *Dicționarul general al literaturii române*, editat sub egida Academiei Române și sub coordonarea academicianului Eugen Simion, apărut în anul 2004, menține această idee privind originea socială a familiei Al-George.

Totodată și pe pagina de socializare Wikipedia s-a făcut referire la Ion Al-George privind etnia părinților lui.

Prima dată am trecut la verificarea surselor bibliografice din *Dicționarul poezilor mureșeni* care-i menționa pe Aurel Sasu, Ana Cosma, Sebastian Bornemisa, Iosif E. Naghiu, Vasile Netea, Teodor Tanco, Teodor Tihan și Gh. Cardaș.

În *Dicționarul Biografic al Literaturii Române, A - L* apărut la Editura Paralela 45, p. 33, Aurel Sasu face mențiunea că „AL-GEORGE Vasile, n. 24 februarie 1895, Sângeorz-Băi – m. 18 martie 1960, București. Poet publicist și traducător. Fiul lui Leon Al-George și al Mariei (n. Al-George), agricultori. Frate cu Ion Al-George și tatăl lui Sergiu Al-George”.

Ana Cosma în *Scriitori români mureșeni: Dicționar bibliografic*, Târgu Mureș, 2000, p. 13, menționează că „AL-GEORGE, Vasile (semnează și V.A.G.), poet, publicist, traducător. Născut 24 februarie 1895, Sângeorz-Băi, județul Năsăud – mort 18 martie 1960, București. Studii: școala primară la Sângeorz-Băi”.

În *Cosânzeana*, Cluj, anul VI, 1922, p. 339-340, Sebastian Bornemisa făcea cunoscut „un eveniment literar – apariția volumului de poezii al d-lui Vasile Al-George” spunând că „Poezia lui Vasile Al. George, care după ani îndelungați de pregătire ne dă aci cel dintâi volum al său, este un eveniment literar. Tânărul nostru poet, născut în Ardeal apare deodată ca un însemnat scriitor, a cărui poezie depășește mult cadrul poeziilor ce le publică astăzi revistele literare. Stăpân pe-o limbă plină de muzicalitate, și mare meșter al expresiilor concise și clare, cum rar întâlnești în poezie, - Vasile Al. George are nu numai o imensă bogăție de imagini fermecătoare, ci și un formidabil material de inspirație. [...]”.

Prin un articol publicat în *Vatra*, Năsăud, anul II, 1936, p. 96-101, Iosif Naghiu a scris despre „Un poet Grănicer - Vasile Al-George”, specificând că „În Țara Năsăudului unde spațiul mioritic (în sensul dat de domnul Lucian Blaga) s-a păstrat nealterat, au apărut dese-

¹ Acest articol a apărut și în revista „Vatra” (octombrie, 2025) în care se menționează că articolele pomenite de sunt ale lui Al. Cistelecan.

ori figuri sărutate de muzele române. În deceniile postbelice, printre poeții grăniceri se numără și frații Ion și Vasile Al-George, din frunțașă comună grănicerească Sângeorz (numită de domnul Mehedinți Karlsbadul Românesc). [...].

Memoriile lui Vasile Netea apărute la Târgu Mureș la Editura Nico, 2010, au făcut mai multe mențiuni despre cei doi frați Al-George, în special despre Vasile.

„A cunoscut primul poet, nimeni altul decât Vasile Al. George...” (p. 17);

„Primul meu articol de această natură a fost o evocare a lui George Coșbuc la împlinirea a 10 ani de la moartea lui, și apoi un necrolog al povestitorului moldovean Ion Dragoslav, decedat la 4 mai 1928. Ambele au apărut în ziarul săptămânal local Astra înființat cu doi ani mai înainte de către despărțământul ASTRA și pus sub conducerea poetului Vasile Al. George, director pe atunci la Casa cercuală”. (p. 30);

„Vasile Al-George a fost cel dintâi poet pe care l-am cunoscut personal. Originar din Sângeorzul Năsăudului, de statură potrivită, brunet, cu fața uscățivă, ochii melancolici ai poetului parcă lăcrămau întruna. Făcuse războiul ca voluntar în armata română. Cu câțiva ani mai înainte publicase la Cluj un volum de poezii intitulat Pământ. Înainte de a-și edita volumul colaborase la revistele ardeleni *Cosânzeana*, *Evoluția* ș. a. Fără a fi un poet social, în sensul lui Aron Cotruș – Al-George cultivând mai mult poezia lirică neosămănătoristă – în versurile sale străbătea totuși o notă revoluționară, care atunci m-a impresionat foarte mult. Iată o strofă dintr-o poezie consacrată minerilor:

Și-n timp ce noi cu trup și suflet
Svârlim în lume bogăția,
Ne mor nevestele de foame
Și goi ne lasă sărăcia.

Vasile Al-George nu împlinise încă 40 de ani, dar activitatea lui poetică era pe sfârșite. Îl vedeam uneori când își aducea copiii la aplicația noastră, și odată i-am făcut o vizită acasă, unde i-am citit câteva din versurile mele. Prin firea lui melancolică și tăcută Al-George nu era făcut să se entuziasmeze la înflăcăările mele, el nerăspunzând decât un blajin „bine, bine”. Cu totul altă fire avea fratele lui, Ion. Al. George, poet și el, pe care aveam să-l cunosc mai târziu la București. Vasile Al-George a fost tatăl apreciatului indianolog de astăzi, Sergiu Al. George.

Ultimele versuri ale lui Vasile Al-George le-am văzut publicate prin anul 1935 și în revista *Progres și cultură* din Târgu-Mureș”. (p. 31);

„În toamna aceluiași an (1933), pe când mă pregăteam să-mi fac stagiul militar, Târgu-Mureșul și-a dobândit în sfârșit revista mult așteptată. Ea a fost inițiată de Asociația celei mai modeste categorii de intelectuali, învățătorii, cari au avut totuși dorința de a avea o publicație cultural pedagogică proprie. Revistei i s-a dat numele semnificativ de *Progres și cultură*... În jurul revistei s-au adunat astfel nu numai intelectualii mureșeni menționați anterior, și îndeosebi, ..., Vasile Al-George, ...”. (p. 39);

„Prima imagine sub care mi s-a relevat Vasile Stoica a fost aceea a poetului, descoperit prin vechile colecții ale revistelor *Luceafărul* de la Sibiu și *Cosânzeana* de la Orăștie... Printre debutanții vremii sale – Teodor Murășanu, Alexandru A. Hodoș, Sebastian Bornemisa, Vasile Al-George...”. (p. 195).

Teodor Tanco, în volumul IV al seriei *Virtus Romana Rediviva*, scos la Bistrița în anul 1981, la pagina 276, făcând referire la poetul și publicistul Vasile Al-George, spunea că era „mezinul dintre cei trei frați Al-George cu studii superioare, Vasile, s-a născut la 24 februarie 18954 în comuna Sângeorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud, din părinți țărani agricultori. [...]”.

Editorul *Documentelor literare* (București, Minerva, 1971), Gh. Cardaș, la pagina 406, menționa că „Vasile Al-George, născut în comuna Sângeorz-Băi, jud. Năsăud, la 24 februarie

**Și dicționarele greșesc - Despre originea socială a scriitorilor din
familia Al-George din Sângeorz-Băi -**

1895, absolvent al Conservatorului de artă dramatică București, licențiat în Drept. Director al Casei cercuale a asigurărilor sociale Târgu Mureș...

În 1920 este redactor-șef al gazetei pentru popor *Glasul libertății* și redactor la ziarul *Voința*, ce apar la Cluj. În 1922 scoate la Târgu Mureș ziarul săptămânal *Mureșul*, în 1927 și 1928 director al gazetei săptămânale *Astra* ce apare la Târgu Mureș.

După război colaborează, îndeosebi, la revistele literare din Transilvania: *Societatea de mâine*, *Țara noastră*, *Cele trei Crișuri*, etc.”.

În *Dicționarul general al literaturii române, A-B*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, sunt aceleași repere bibliografice ale lui Iosif E. Naghiu și Teodor Tanco menționate mai sus.

La pagina 117, Teodor Tihan este singurul care face mențiunea că „Al-George, Vasile (24.II.1895 – 18.III.1960, București), poet, traducător și publicist. Prin el și prin fratele său, Ion Al-George, o modestă familie de agricultori țigani (tatăl – Leon Al-George, mama – Maria) va ieși din anonim, după cum, la rândul-i, poetului Al-George îi va fi dat să-și lege numele de cel al fiului său, orientalistul Sergiu Al-George...”, nespecificând sursa informației.

În ceea ce-l privește pe Ion Al-George, apar precizări privind scrierile sale din punct de vedere al criticii literare, menționându-i pe Duiliu Zamfirescu, Eugen Lovinescu, George Călinescu, Mircea Scarlat și Constantin Ciopraga. Singurul care face mențiunea *agricultori, de etnie romă* este Gheorghe Hrimiuc – Toporaș. Ce este curios la acesta este că în lucrarea *Atelier de istorie literară* (Iași, Junimea, 1999, p. 211) nu mai menționează nimic despre originea socială a lui Ion Al-George.

Deci Gheorghe Hrimiuc – Toporaș și Teodor Tihan sunt cei doi literați care susțin aceste afirmații, nespecificând sursa informațiilor pe care le-au avut, ceea ce nu este tocmai în regulă, dar nu mai avem pe cine trage la răspundere deoarece cei doi nu mai sunt în viață.

Am trecut, după aceea, la verificarea biografiei familiei Al-George din Sângeorz-Băi, consultând fondul arhivistic existent în arhivele din Bistrița, anume *Colecția de registre parohiale de stare civilă din Parohia greco-catolică St. Georgiu* (unul dintre numele vechi al localității) care cuprinde *Matriculele botezaților, cununaților și morților* din această parohie.

Trebuie menționat faptul că familia Al-George a avut trei feciori: Flore, Ion și Vasile și două fete: Ana și Cătălina. Am trecut la verificarea matriculei botezaților care îi priveau pe cei trei frați și pe cele două surori.

- Flore Al-George s-a născut la data de 13 noiembrie 1888, botezat la data de 18 noiembrie, fiul lui Leon Al-George și Maria, greco-catolici, dar nefiind specificat ceva despre originea socială (a se vedea facsimil nr. 1)¹.

Facsimil nr. 1

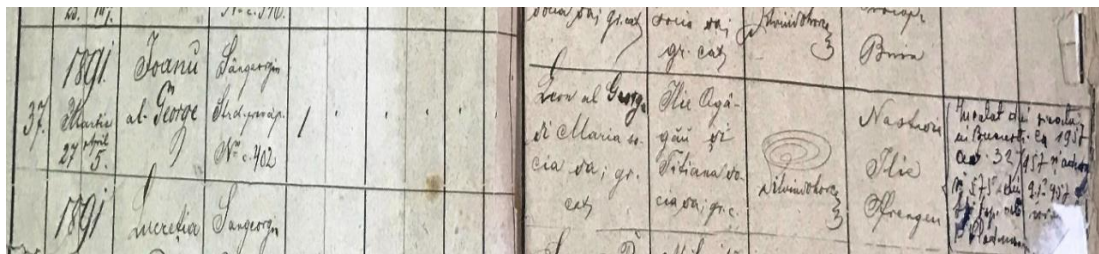

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1879-1890), f. 109 v. – 110 f., poz. 103.

Alexandru DĂRĂBAN

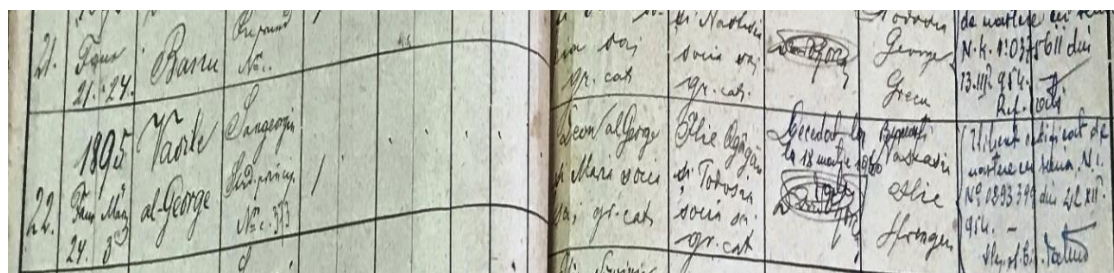
- Ion Al-George, născut în 27 martie 1891, botezat 5 aprilie, fiul lui Leon Al-George și Maria, greco-catolici, nimic despre originea lor socială (a se vedea facsimil nr. 2)¹.

Facsimil nr. 2

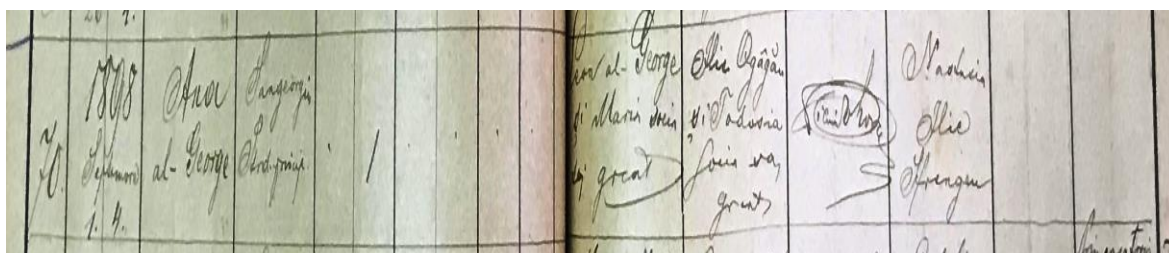
- Vasile Al-George, născut în 24 februarie 1895, botezat 3 martie, fiul lui Leon Al-George și Maria, greco-catolici, nimic despre originea lor socială (a se vedea facsimil nr. 3)².

Facsimil nr. 3

- Ana, născută în 1 septembrie 1898, botezată în 4 septembrie, fiica lui Leon Al-George și Maria, greco-catolici și nimic despre originea lor etnică (a se vedea facsimil nr. 4).

Facsimil nr. 4

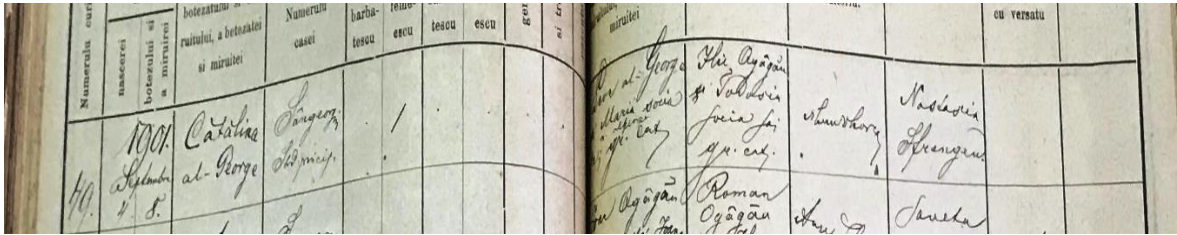
- Cătălina Al-George, născută în 4 septembrie 1901, botezată în 8 septembrie, fiica lui Leon Al-George și Maria, greco-catolici și nimic despre originea lor etnică (a se vedea facsimil nr. 5).

¹ SJANBN, fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula botezațiilor din parohia St. Georgiu (1891-1909), f. 4 v. - 5 f., poz. 37.

² SJANBN, fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula botezațiilor din parohia St. Georgiu (1891-1909), f. 45 v. - 46 f., poz. 22.

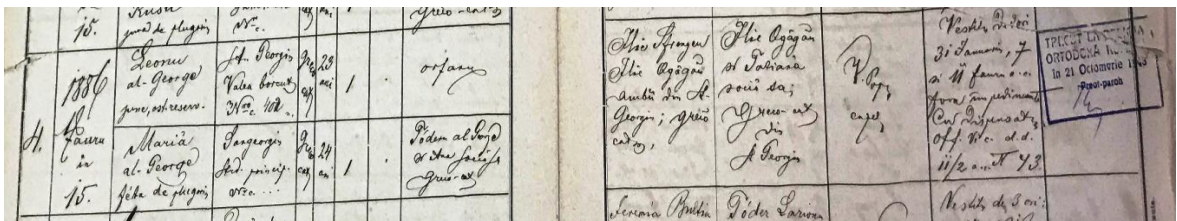
Și dicționarele greșesc - Despre originea socială a scriitorilor din familia Al-George din Sângeorz-Băi -

Facsimil nr. 5

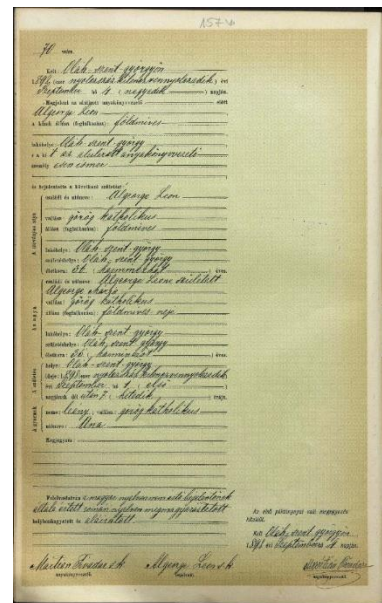
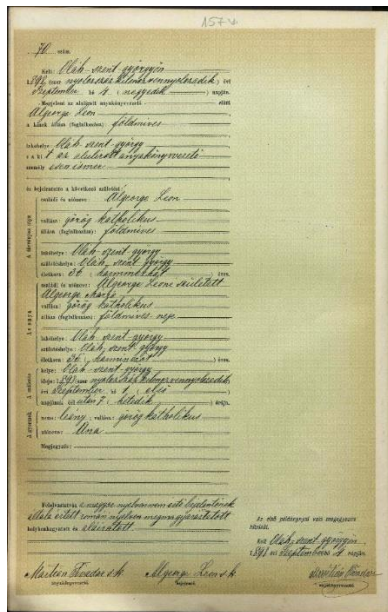

Am trecut la verificarea Matriculei cununaților (1884-1911) în care s-au regăsit datele referitoare la cununia părinților. Astfel, mirele Leon Al-George era de 23 ani, orfan, june și ostaș în rezervă. Mireasa, Maria, tot Al-George, era de 24 ani, fiind fată de plugar. Cununia lor a avut loc la data de 15 Faur (Februarie) 1886. Nici aici nu era trecut ceva despre originea lor socială (a se vedea facsimil nr. 6)¹.

Facsimil nr. 6

Am reușit să intru în posesia actelor de naștere al autorităților maghiare al celor două surori să văd originea socială a părinților. Ei figurau ca agricultori (földműves) ceea ce se poate din facsimilurile următoare:

¹ SJANBN, fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1884-1911), f. 6 v. - 7 f., poz. 4.

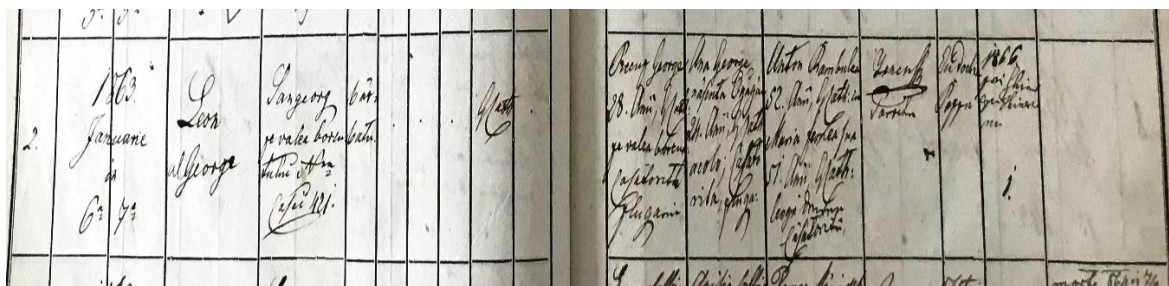
Alexandru DĂRĂBAN

Sunt sigur că dacă ar fost de etnie romă, autoritățile nu ar fi ezitat să menționeze despre acest fapt, nu i-ar fi iertat.

Am trecut la verificarea părinților Maria (Măriuca) și Leon Al-George din matriculele botezaților pentru a vedea datele de naștere a celor doi.

- Tata, Leon-Al-George s-a născut în data de 6 ianuarie 1863, ca fiu al lui Precup George de 28 ani, plugar (a se vedea facsimil nr. 9)¹.

Facsimil nr. 9

- Mama, Maria (Măriuca) Lazar George, născută la 28 aprilie 1862, fiica lui Toader Lazar și Ana, economi plugari (a se vedea facsimil nr. 10)².

Facsimil nr. 10

Știindu-l orfan pe Leon Al-George, am trecut la verificarea datelor privind-l pe tatăl său, Precup. Am aflat că a trecut la cele veșnice la data de 7 Faur (Februarie) 1885, având vârsta de 51 ani și că era plugar. A murit de aprindere de plămâni, naturală (a se vedea facsimil nr. 11)³.

Facsimil nr. 11

¹ SJANBN, fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1858-1867), f. 72 v. - 73 f., poz 2.

² SJANBN, fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1858-1867), f. 64 v. - 65 f., poz. 41.

³ SJANBN, fond Colecția de registre parohiale de stare civilă, Matricula morților din parohia St. Georgiu (1875-1899), f. 90 v. - 91 f., poz. 6.

Și dicționarele greșesc - Despre originea socială a scriitorilor din familia Al-George din Sângeorz-Băi -

După cum se poate vedea, în aceste matricule nu figurează nicăieri specificat că originea lor socială ar fi „țărani de etnie romă”.

Totodată, trebuie menționat încă un lucru, că și azi neamul Al-George este unul dintre acele familii vestite și cu stare bună sau foarte bună din Sângeorz-Băi.

Menționez faptul că preoții grec-catolici locali își făceau pe deplin datoria privind datele ce trebuiau trecute în registrele parohiale privind botezații, cununații și morții din parohie. Ei completau cu minuțiozitate toate datele ce-i priveau pe cei în cauză, ca de exemplu: prunc (pruncă) de plugar, june (jună) de plugar, fată fecioară de plugar, fată căzută de plugar, fată căzută de țigan corturar, prunc (pruncă) de țigan de sat, prunc (pruncă) de țigan fierar, prunc (pruncă) de țigan umblător sau stătător, după caz, și nu în ultimul rând, prunc, pruncă de învățător român.

Singurul loc unde s-a remediat această greșală a fost pagina de Wikipedia. Mă gândesc cum ar putea fi remediată această problemă? Poate prin darea unui comunicat-erată sau cum vor crede de cuviință editorii celor două dicționare cu pricina.

Poate se va spune că sunt cu o mentalitate depășită, tributar unor concepții depășite privind etniile, dar trebuie spus clar: și în ziua de azi dacă-l faci pe un român „țigan” este o ofensă, o jignire. Voi exemplifica cu o butadă:

„Se spune că la o distanță destul de departe, vreo doi kilometri, un român vede pe cineva venind spunând că este un om, dar când s-a apropiat la vreo două sute de metri, a zis, hopa, că-i țigan”. Cam așa stau lucrurile.

Îmi permit să trag o concluzie: după datele ce reies din actele civile ale familiei, afirmația că ar fi „țărani de etnie romă” nu se susține. Actele civile ar trebui să fie sursa principală din care are trebui să fie luate (pe viitor) datele despre scriitori, acolo unde există sau, dacă nu, mai bine fără completări care nu-și au locul și susținerea.

PS

Am trimis acest articol pe adresa Academiei Române, Secției de Filologie care mi-au răspuns că recunosc greșala făcută, urmându-se a se corecta, în primă fază, ediția electronică a *Dicționarului* editat sub conducerea academicianului Eugen Simion, urmând ca la o nouă reeditare să se facă corecturile necesare.

Totodată s-au corectat aceste neadevăruri și pe Wikipedia.

Aspecte privind localitatea Sângeorz-Băi în anul 1928

DORIN DOLOGA

La împlinirea unui deceniu de la realizarea Unirii Transilvaniei cu România localitatea Sângeorz Băi se confrunta cu multe și grave probleme de ordin economic, social și cultural. Situația la un moment dat vine dintr-un anumit nivel de dezvoltare economică, socială și culturală a regiunii. Zona Sângeorz-Băi era o zonă rămasă în urmă, nedezvoltată din punct de vedere economic, social și cultural. Românii din Transilvania au fost menținuți deliberat înainte de anul 1918 într-o stare de înapoiere economică, socială și culturală pentru ca stăpânirile străine să-i păstreze sub dominația lor. Statul ar fi trebuit să intervină în această zonă cu investiții, cu programe de dezvoltare. În anii 1920 România a avut însă prea multe probleme cruciale de rezolvat. Statul Român nu avea un sistem de a ajuta aceste zone defavorizate pentru că erau mult prea multe. În aceste condiții implementarea unor măsuri, economice, sociale și culturale, a revenit în primul rând primarului și aparatului de specialitate al Primăriei, ajutat de intelectualitatea localității.

Una din cele mai importante preocupări ale Primăriei comunei Sângeorz-Băi în anul 1928 o constituia introducerea curentului electric în localitate și mai ales în stațiunea balneară, în care se înființau tot mai multe sanatorii, care ar fi putut astfel să funcționeze și în afara sezonului de vară¹. Astfel, introducerea energiei electrice în localitate aducea bani. Mai mult, accesul la energie electrică era o poartă spre civilizație. Realizarea acestui deziderat era benefică din punct de vedere economic, social și cultural. Se creau astfel locuri de muncă în faza de construcție și exploatare a instalațiilor de producere a energiei electrice, iar sursa de energie electrică permitea iluminarea comunei. Din punct de vedere economic, social și cultural acest lucru reprezenta un avantaj. Se realiza iluminarea locuințelor și a instituțiilor publice și introducerea iluminatului public, ceea ce reprezenta un factor de civilizație și crea premisele pentru ca întreprinzătorii să investească în comună. Introducerea curentului electric însemna acces la cultură, la informație, prin accesul la emisiuni radio. Există astfel posibilitate existenței unei vieți culturale desfășurate în cadrul unor cămine culturale, oricâtă mizerie exista în acestea. Introducerea curentului electric nu s-a putut face atunci din cauza lipsei resurselor financiare, dar problema nu a fost abandonată.

O altă problemă importantă avută în vedere de Primăria comunei Sângeorz-Băi o reprezenta starea drumurilor, care era apreciată ca fiind deplorabilă. Deoarece comuna Sângeorz Băi nu dispunea de sumele de bani necesare reparării drumurilor și nici nu putea realiza venituri care să asigure întreținerea drumurilor soluția găsită de Primăria era aceea a prestației în natură a locuitorilor². Se știe că prima condiție a dezvoltării economice, sociale, culturale o constituie existența unei infrastructuri bine dezvoltate. În zona Sângeorz-Băi drumurile erau nemodernizate, ceea ce nu era de natură să stimuleze dezvoltarea localității.

Primăria comunei Sângeorz Băi era preocupată și de aspectele morale ale comunită-

¹ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (ANBN), fond Prefectura Județului Năsăud, n.b., dos. 65/1929, f. 9.

² ANBN, Prefectura, f. 12 v.

ții. În acest sens o problemă o constituia consumul mare de alcool. Primăria constata că datorită acestui fapt majoritatea locuitorilor, nedispunând de numerar își vindeau recolta cârciumarilor în schimbul alcoolului. Primăria constata cu îngrijorare că prin aceasta locuitorii luau bucata de pâine de la gura familiilor și a copiilor și o dădeau cârciumarilor în schimbul alcoolului. Mai mult, din dorința de a-și maximiza profiturile cârciumarii vindeau băuturi alcoolice chiar și minorilor. Primăria constata faptul că din cauza consumului de alcool în ultimii ani la Sângeorz-Băi avuseseră loc bătăi și chiar omoruri¹. Constatările Primăriei reprezentau pe deplin realitatea. Țăranul român era dependent de alcool. Munca grea, presiunea impozitelor, prestațiile pentru lucrările de interes public, dar și un anumit primitivism al țăranului român conduceau la această stare de fapt. Respectiva stare de lucruri nu era nouă. Ea venea din perioada anterioară, românii fiind menținuți cu premeditare de către stăpânirile străine într-o stare de inferioritate. Pentru a-i menține în această situație consumul de alcool a fost stimulat. Un alt aspect ducea de asemenea la această stare. Viața socială în comunitățile rurale era marcată de letargie. În comunitățile rurale românești existau anumite limite patriarhale. Activitatea social-economică se desfășura cu încetinitorul. În comunitățile rurale horele se organizau o dată pe lună. În lipsa unor activități de socializare cum erau proiectarea unor filme la cinematograful, întrecerile sportive, ieșirile la picnic în parcuri, specifice mediului urban, singurul loc de socializare în mediul rural rămânea cârciuma. Pentru a stopa acest flagel Primăria comunei Sângeorz-Băi a decis reducerea numărului de brevete acordate pentru vânzarea băuturilor alcoolice². Acest fapt nu a dus însă la eradicarea fenomenului, deoarece nu acționa asupra cauzelor reale ale acestuia.

Astăzi suntem în aceeași situație ca și în anul 1928. Activitatea unei comune nu poate fi redusă la activitățile agricole. România are nevoie de o reindustrializare, care să înceapă de la nivel de comună, de la micile ateliere. Este nevoie de o dezvoltare a producției agricole privită integrat, prin măsuri de dezvoltare care trebuie să pornească de la nivel de comună, materializate prin înființarea de cooperative rurale care să dispună de un magazin de desfacere a produselor, prin măsuri de menținere a fabricilor de lapte și prin sprijinirea crescătorilor de animale. Într-o țară ca România în care jumătate din populație lucrează în agricultură ar fi normal ca Statul să se implice în asigurarea desfacerii producției agricole. Un stat trebuie să aibă venituri, care se realizează în economie. Acestea trebuie încasate. Contează nu cât de mari sunt impozitele, ci cât se încasează din ele. Creșterea impozitelor este o măsură nefavorabilă dezvoltării. Schimbările neprevăzute creează o imagine sau o stare de instabilitate care alungă investitorii. Toate instituțiile importante ale țării ar trebui să colaboreze între ele și nu să acționeze una împotriva celeilalte, așa cum se întâmplă din păcate la noi. Românii nu sunt educați din punct de vedere al economiei de piață. O schimbare politică se poate realiza în 24 de ore, dar o schimbare economică se poate realiza doar prin schimbarea mentalității. Viitorul României depinde mai puțin de o reformă economică, dar în mod esențial de românii pe care îi lăsăm în urma noastră. Este vorba despre educație, despre sănătate. Trebuie creată o perspectivă, un viitor pentru tineret, care să ducă mai departe țara, pentru că românul are nevoie de organizare, dar și de un adăpost, de transmitere mai departe.

¹ ANBN, Prefectura, f. 3.

² ANBN, Prefectura, f. 3 v.

Vizitatorii băilor Sângeorz-Năsăud

Una din cele mai importante stațiuni balneo-climaterice de pe teritoriul Transilvaniei, sunt fără îndoială Băile Sângeorz din județul Năsăud. E cunoscută mai ales prin apa minerală „Hebe” tămăduitoare a bolilor de stomac și intestinale. Băile Sângeorz sunt situate pe linia Dej – Năsăud - Rodna, la o distanță de 150 km. de Cluj, sub munții Maramureșului și pe malurile Someșului Mare. Stațiunea se află în imediata apropiere a gării Sângeorz-Băi și e împrejmuită cu munți acoperiți cu vaste pă duri de brazi. Colinele și parcurile din jurul stațiunii balneo-climaterice oferă poziții pitorești, cari atrag vizitatorii.

Cu toată comunicația greoaie, un număr mare de vizitatori își caută sănătatea la aceste băi.

Îată și lista celor mai proaspeți vizitatori:

Din București: D-nele și d-nii prof. Maria Munteanu, Suzana Teodorescu, Mina Vasilescu, D-na David Zieg, Roza Ciugulescu, Ioana Brătfălean, Teodor Anghel, Aurel Bărnuțiu, Maria Nistor, Gabriela Ciornei, Rebeca Balaban, dr. Victor Moldovan, Ion G. Berceanu, Iosif Toth, Avram Kovo, Ludovic Bocea.

Din Cluj: D-nele și d-nii Eugen Zoltán, Bela Horvath, dr. Laurian Gabor, Laurentiu Taloga, d-na Al. Bányai, Maior Căpâlna, dr. Munteanu magistrat, d-na Filip Berger, Eugen Marmorstein, prof. univ. Augustin Maior, Al. Goldberger, dr. Vaier Moldovan fost ministru, prof. Valer Vlad, Al. Ciura, Rafila Brătfălean, Sigismund Mandula, d-na Marmorstein, Geza Kaufteil, d-na Petru Rațiu, d-na Fr. Kocsis, d-na Colonel Drăgoiu, Bosie Nicolae, Carol Retl, Elisabeta Suciu, Ștefan Rece, Ana Vanica, Ana Vlad, Em. Solomon, A. Grădinaru, Ioan Zsigmond, Elisabeta Majai, dr. Andrei Buzdugan, Barbara György, dr. Petre Breban, Roza Klein, dr. Mihail Iernbach, Regina Zimert, prof. I. Voituța, Simion Leeb, Herman Hirsch, Natalia Ștefănescu, d-na prof. Vaier Oțel, Ștefan Heyman, Mihail Simion, Ing. Victor Ciortea, Rudolf Benko, Iuliu Mureșan, Eugen Goldstein, Al. Grunberger, dr. Ernest Bereczky, Carol Feihlinger, d-na Nicolae Stromf, Marin Szele, Ad. Varadi, prof. Gh. Marian, Ioan Corbul, dr. Victor Corbul, Ștef. Kirkoșa, Eugen Lazăr, Teodor Nicoară, Săli Wagner, S. Solomon, Cezar Proman, d-na prof. Ghidionescu, d-na Zina dr. Moroianu, Maxim Spiellmann, d-na I. Ciociu, d-na Mihail Kovács, dr. Pralea.

Din Oradea: dr. Romulus Radu consilier, Acațiu Stein, Em. Horvath, prof. Terezia Ardos, d-na Herman Friedmann, Pincas Ziemermann, Roza Weiss d-na Iacob Farkaș, dr. Iuliu Crăciun, d-na Lzt. Friedmann, d-na Leopold .Weinberger, Eugen Leichner, Const. Vulpescu, Andrei Friedmann, Samuel Frenkel, d-na Ion Lupuțiu, Augusta Szabó, d-na Ela Ullmann.

Din Timișoara: D-nele și d-nii Inginer Frunză, Adrian Suciu, Rozalia Kende, Leon Marik, dr. Ioan Teleguță, Gh. Stanciu, Frantz Fisch.

Din Arad: D-nele și d-nii Vasile Cucu, dr. Dumitru Cosma, Elena Cărpinișan.

Din Satu-Mare: d-nele și d-nii Ana Roznovan, Iosif Friedmann, V. Freund, Ignatz Freund.

Din Târgu-Mureș: D-nele și d-nii Ștefan Blatt, d-na Ludovic Ciato, d-na Anton Bernat, Augusta Scheiner, Magda Kiss, Herman Friedmann, David Kohn, Prof. Al. Gruber, M. Petranker, d-na av. Simon, Maria Simon, Isac Beni.

Din Dej: D-nele și d-nii inginer Emil Széchényi, Maxim Ezechil, d-na Avram Kappel, Fr. Rakosfalvy, d-na M. Rosenthal, d-na Isidor Rosenvasser, d-na Karbikfalvi, Hrion Văleanu.

Din Zalău: D-le și d-nii Iuliu Karczagi, Ioan Boanca, Vasile Badea, d-na Maier Fried,

Vizitatorii băilor Sângeorz-Năsăud

Blendea Stoica, d-na dr. Octav Sivetar, dr. Coloman Somogyi, Sigismund Rosenberg.

Din Bistrița: d-nele și d-nii Solomon Godel, Jeaneta Hohstel, Letiția Simeon, Vasile Avram, Emil Müller, Anastasia Forai, Friedmann Kappel, d-na și d. Aron Weinberger, Maria Weber, Florica Stuermann, Blanca Popovici Maior Gh. Bălan, Carolina Leon, Veronica Coman, dr. Maria Schwartzmann, Alfons Menning, Colonel Bengliu, Tudor Vartig, Maria Tratler, Kati Reidel, Fritz Berger.

Din Năsăud: D-nele și d-nii Victoria Catarig, Rozalia Mendelson, Berta Steinberger, Sabina Nussberger, Mihail Müller cu d-na, Prof. Florian Lipan, Ștefan Scridon, Maria Moasil, prof. Marioara Grecu.

Din alte localități: D-nele și d-nii Adrian Munteanu înv. Șiria, Leontina Crișan Zam, Jean Balkanski Călărași, Angelica Bulz Romuli, Ignatz Roth Carei, Mihai Zoltán Salva, Ida Rosenberg Măgura, Maria Demciuc Cernăuți, Caterina Jung-Jung Lechința, Caterina Kandert Lechința, Marioara Șerban înv. Micoșlaca, Dora Crainic înv. Gura-Arieș, d-na dr. Bela Krauss Pecica, Rozina Sigeter Lechința, Caterina Mandel Lechința, Sulem Wieder Nyíregyháza Ungaria, Eugenia Junger Cluj, Andrei Bölöni Baia Mare, Herman Vogel Karczagi Ungaria, Căpitan Victor Boconcea Sighet, S. Lichtenstein Beclean, Mihail Fabian Budapesta, Herman Müller Sighet, D-na Iacob Indorici Năpradea, Ed. Finkelstein. Nyírbátor Ungaria, Maria Schneider Dipșa, Iosif Jakabfy Aleșd, d-na M. Grün Șanț Roza Hersch Alba Iulia, N. Hortenbaum Alba-Iulia, I. Steiner Praid, Titu Bădiță Suceava, D. Winkler Carei, Elena Popa Șiria, Al. Cioculescu Leordeni, Prof. I. Boroș Baia-Mare, Iuliu Knabel Cepari, Maria Luca Cori, Maria Brozci Lechința, Artur Spielmann Belcei, Sonea Fironica Serețel, dr. Ioan Miclea Turda, Reghina Kahan Vișeu, Roza Moscovici Vișeu, Maria Emricl Heidendorf, Victor Constantinescu Alba Iulia, Sofia Beschner, Vermeș, I. Johrendi St. Iacob, M. Kleissler primar Iad, I. Viedent Ghinda, Victor Fogel Aleșd, dr. C. Poienaru Aleșd, I. Kreutner Dipșa, Carolina Jung Lechința, Părăsea Fuchs Sighet, Reghina Hersclifeld Hunedoara, Axente Codreanu Bălți, C. Schemer Vișeu, Marea Vulcănescu Teaca, dr. Traian Migia Turda, Nic. Constantinescu Iași, dr. Ioan Gheție Beclean, prof. Gheorghe Cioara Blaj, Maria dr. David Abrud, Maria Roth Carei, Maria Johrendi Lechința, Sam. Rossner Săcuieni, Joe Jung Lechința, Magdalena Maroși Petroșani, Em. Fischer Gherla, Anica Buta Măgheruș, Valeria Suta Simeria, L. Pollak Frata, Nistor Moldova Turnu-Măgurele Neți Magda Drâmbari, I. Balog Gilău, păr. T. Ciuraș Bărgăit, Elena Nicula Stupini, d-na dr. Z. Hegel Budapesta, Anton Mózes Alba Iulia, Elena Demeny înv. Răvășdia, A. Stein Reghin, Sabina Chiorniță Aleșd, Ioan Rusu Iuda, Gh. Dimoftei Iași, I. Roth Vulcan, d-na M. Marcovici Budapesta, I. Dragomirescu Jibou, Ilie Sârbu Rusca, M. Hirsch Uioara, Sol. H. Katz Sighet, I. Grünberger Scolios Cehoslovacia, d-na M. Stern Arpășel, Iacob Sihermann Ploiești, d-na Z. Adorján Acățari, A. Mózes Alba Iulia, Eva Läufer Siret, Lucreția Briciu Tăure, Ioan Baci Turda, Aurel Pop Carei.

Sursa: *Cuvântul*, București, Anul VIII, 1932, nr. 2622, p. 6.

DIN GRANIȚĂ

Kosuth și populația română ardeleană

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Revoluția lui Kosuth avea pentru românii ardeleni ceva din năvălirile pline de jaf și cruzime din veacurile când și ungurii au venit în cete de nomazi de acolo din adâncimile îndepărtate ale unuia continent. Răsculații din Ardeal - partizanii învâlmășelii kosuth-iste - nu se năpusteau asupra domnilor de pământ, acel care asupreau deopotrivă pe românii și pe ungurii iobași, ci asupra satelor și populației românești. Cetele revoluționarilor erau de altfel conduse tocmai de către tineretul nobilimii maghiare răsculată pentru a „scutura jugul austrieșilor”, dar și pentru a „răspândi limba maghiară la toate popoarele supuse pe drept istoric nouă și coroanei Sf. Ștefan”. Alexie Jakob, unul dintre șefii de bande ungurești, cu sânge albastru în vine - istoriograful de mai târziu al revoluției din 1848 - scria de altfel într-un manifest:

„Trebuie să distrugem pe poporul acesta venetic, adunătură din alte țări, cunoscut sub numele de Valah, datat la cele mai cumplite hoții, ucigași și comuniști de specia cea mai de jos, care nu poate fi guvernat decât cu cele mai aspre pedepse trupești și cu permanenta frică de moarte”.

Chiar în primăvara aceluia an, 1848, o ceată de revoluționari condusă de Bánffy înconjoară satul Mihălț și măcelărește 500 de țărani români. Omorurile încep apoi la Abrud, Câmpeni, pe Valea Mureșului superior, în Țara Crișurilor, a Bihariei și Maramureș. Populația românească, surprinsă ne înarmată și neorganizată, părăsește vetrele străbune și se refugiază în munți, lăsând în urmă vâlvătaia satelor aprinse de unguri.

„Dictatorul Kosuth - scrie George Barițiu în ale sale „Pagini alese din Istoria Transilvaniei, pag. 491 vol. II - a lăsat mână liberă revoluționarilor teroriști și tribunalelor de sânge în ceia ce privește poporul român din Ardeal. Fiecare oficiu, fiecare ungar sau renegat, ba chiar și unii jidovi aveau dreptul să judece și să omoare pe români. ÎNTREG POPORUL NO STRU era Proscris și scos în AFARĂ DE LEGE”.

În timpul înaintării lui Bem în Banat, revoluționarii unguri au omorât numai în acea provincie 3.784 români, au ars 14 sate și au spânzurat 26 preoți.

În Ardeal, în satul Luna, de lângă Turda, au fost omorâți 78 țărani, la Uioara au fost adunați 462 țărani și băgați în magazia de sare care a fost aprinsă. Cadavrele lor carbonizate au fost aruncate în Mureș. În județul Mureș, n-a fost nici o comună românească în care să nu fi fost omorâți preoții și fruntașii: judele român, cantorul și diacul.

Ce să mai vorbim de Țara Năsăudului, apărată de grănicerii români timp de 4 luni, după care, colonelul Urban, fără muniții și fără să poată stabili legătura cu armatele lui Iancu - copleșit de mulțimea năvălitorilor - a trebuit să se retragă în Bucovina. Bandele lui Kosuth au aprins Năsăudul, Rebrîșoara, Maieru și încă alte 6 sate. An devastat toate bisericile, școlile, bibliotecile și arhivele, întronând în lungul văilor grănicere jalea și pustietatea.

Dar - pentru ca să ne referim la un izvor străin și să nu fim bănuți de tendință în evidențierea crimelor kosuth-iste, - ne vom aminti că ziarul „Wiener Zeitung” din 21 Ianuarie 1851, dă următoarele date semnate de căpitanul auditor Trauschenfels, asupra suferințelor românilor ardeleni - „NUMAI CÂTE ȘTIM NOI” -:

8834 bărbați români uciși;

473 preoți români spânzurați ;

86 sate arse,

fără a se mai enumera răniții și dispăruții de pe urma revoluției ungurești și fără a socoti numărul celor ce au murit în luptă dreaptă cu revoluționarii lui Kosuth.

Sfatul național român de mal târziu, adunând toate datele asupra jertfelor românești din 1848, a ajuns la constatarea că noi ardelenii am avut peste 40.000 bărbați pierderi atunci.

De altfel, pentru a evidenția și mai mult „felul omenos în care s-a purtat Kosuth cu valahii ardeleni” - cum scrie un gazetar „DE DINCOLO” - ne vom îngădui să reproducem scrisoarea zguduitoare trimisă lui Kosuth de către tribunul Buteanu:

„Din rândurile, care către Ladislau Pop scriseși, așa văd cum că d-voastră lucrați lângă principiile egalității, libertății și a fraternității. Foarte mă mir, căci și noi românii tot pentru același principiu ne luptăm; și de când am început lupta aceasta tot adevărata libertate și recunoștința existenței politicești a națiunii române o am strigat. Aceasta ne-a fost simbolul, pentru asta trăim și murim. Dacă dar și d-voastră pentru așa vă luptați atunci între noi nu este aici e disclinire și e pagubă a vărsa atâta sânge fără nici un folos. Aceasta nu o pofteste nici nu o aduce cu sine principiul frățietății; dar așa văd că ce ziceți despre noi Românii, că ne luptăm lângă absolutism, aceea tocmai se potrivește pe sama voastră. N-am cercat noi cu voi a ne însoți spre luptarea libertății, numai naționalitatea să ne-o cunoașteți? N-am voit noi a ne întinde dreapta noastră vouă, nu mai principiul egalității așa să-l înțelegeți precum e înțelesul lui cel adevărat? Credeți, a trecut timpul de a mai subjugă (un) popor. În tot poporul ca și în d-voastră s-a trezit simțul naționalității. Nici atâta nu v-ați putut încă dezmeți, că de simpatia Rumânilor aveți lipsă? Nu vedeți că și noi și voi, două elemente izolate, stăm în mijlocul atâtor milioane de Slavi, care se silesc a ne înghiți? Elementul român cu mult e mai compact de la Tisa până la Marea Neagră decât al vostru, fie nu poate pieri din firul popoarelor. Și ce bine ar fi aceasta, de v-ați gândi, v-ați lua la socoteală și v-ați sili a câștiga dragostea Românilor, pentru că, zău! de aceasta aveți lipsă, iar nu a omori oameni neînarmați, a împușca femei și prunci, a aprinde sate, a sărăci poporul, și toată țara a o preface în cintirim. Aceasta se împotrivesc cu drepturile omenirii, naturii și a popoarelor; și de nu veți înceta de faptele acestea tirane, care se cuvin numai popoarelor barbare și sălbaticе, acuși veți da seama înaintea Europei cea culte, căci această grea apăsare nu o au ajuns numai sub jugul sălbaticilor Tătari, Mongoli și Turci. Și ce e mai mult? Vă spurcați Turci. Și ce e mai mult? Vă spurcați în biserici, multe cele ce se țin de slujba bisericеască și de ceremonii, acelea le-ați prădat și le faceți nimic. Așadară, fraților Maghiari, aceasta vă poruncește vouă simbolul vostru? Aceasta e libertatea și fraternitatea, care ați proclamat voi? Aceia care se întorc la voi, așa îi primiți cât îi despuiati de toate averile și poporul îl faceți ca cerșetor, fugitor în lume, ca prin aceasta, și moralicește apăsându-l, să-l puteți întrebuința ca un instrument? Aceasta nici Dumnezeu, nici oamenii nu o pot răbda. Noi suntem gata sau a trăi sau a pieri și a ne susține omenia și a ne oști și mai încolo pentru principiul nostru. Soarta va hotărî. Doar neamurile cele culte ale Europei vor privi aceasta; și nădăjduim că de nu alții, neamurile care sunt tot de aceiași soi, aceleași doară s-or grăbi a ne fi întru ajutor și a ne scoale din legăturile sclavismului. Căci doară neamurile care iubesc libertatea vor grăbi să ne vie spre ajutor. Noi până atunci ne vom bate până la moarte, ca să nu cadă pe noi blestemul nepoților noștri. Libertatea voastră sunt furcile, egalitatea dreptu-

Kosuth și populația română ardeleană

rilor stă într-aceea ca celelalte neamuri care lăcuiesc cu voi într-o țară să le topiți în elementul vreme. Treziți-vă mai este încă vreme, și nu vă pătați caracterul național, căci sunteți făloși, și de multe ori fala cea proastă mult strică unei nații, și o politică rea și smintită pe un neam îl poate răsturna în mormânt. La aceasta fie-vă de exemplu neamurile cele glorioase, care de mult s-au strâns și au pierit. Voi și în timpul acesta al libertății încă țineți în sus forma sistemului sclavismului vechi. Dregătorii din corpus juris și Verbötzi (legile fundamentale maghiare). Adică voi numai la slugi poftiți a fi ocârmuitori, iar nu la cetățeni liberi. Așa este că libertatea voastră e lingușitură, amăgitoare și vorbă seacă! Asta fie destul.

„În Aprilie (1849),

(„Iscălit) Butean, prefect“.

...Mi-am amintit de toate acestea citind articolul din „Az Ország“ din 3 Iulie a. c., în care ziarul „Curentul“ este suduit pe pagini întregi, și unde se scrie textual:

„Protestăm când se încearcă să se înjosească memoria lui Kosuth; când se țintește la stâlpul infamiei acea epocă maghiară cu care NE VOM MÂNDRI VEȘNIC“.

Cu 1848, ungurii se vor mândri veșnic!

Sursa: *Curentul*, București, anul XVI, 1943, nr. 5529, p. 3.

Presă la sfârșitul secolului 19. Foaia Poporului din 1899

ICU CRĂCIUN

În publicația săptămânală *Foaia Poporului* din 17/29 octombrie 1899 (anul VII, nr. 42), care apărea la Sibiu, la rubrica *Scrisori* este tipărit articolul *De sub Ineu*, semnat „X”. În el, autorul scrie despre vremea „rece și ploioasă” din anul 1899, care a dus la putrezirea fânului și otăvii. „Economii cari altă dată făceau câte 80-100 care de fân, abia au scăpat cu 2-3 care neplouat. (...) Prunele au crepat și putrezit pe pruni încă înainte de a se coace”. În *Feldru* a bătut gheața a doua oară, „zdrobind și culcând cucuruzele la pământ, încât au fost să le culegă pe la mijlocul lui Septembrie, în mare parte necoapte. Unicile scâlzi românești de apă minerală din Ardeal ale *Sângeorgiului-român* au avut un sezon cum mai slab se poate. A stricat mult și focul din 5 Aprilie, care a nimicit mai multe clădiri de pe teritoriul băilor, între cari un hotel și o vilă, pricinuind o pagubă de vreo 15000 fl[orini], dar’ cauza de frunte că scaldă n’a fost cercetată de mulți oaspeți, a fost timpul rău”. În Năsăud, s’a întemeiat „o bancă românească-nemțească-ungurească”, numită *Mercur*, „taxa de înscriere și 30% din capital sunt solviți deja”. Director a fost ales „Cehul Ulrich, ginerele fabricantului de bere Goldsmit, cumnat cu directorul gimnasiului Șotropa și cu profesorul Dr. Scridon, ear’ cassar e dl. Vasile Petri. Prospectele s’au tipărit în cele trei limbi. În Năsăud, stăpânește spiritul afurisit al lui Ciocan Janos”. Din păcate, pământurile „de-a lungul ulițelor principale din Năsăud, Rodna și alte comune fruntașe grănițarești [...] se înstrăinează zi de zi”. „În comune fruntașe ca Sângeorgiul-român cu peste 3000 Români, cu băi de apă minerală foarte excelentă, cu medic, farmacie, poștă, telegraf, gendarmerie, 2 preoți, 5 învățători, târg de săptămână etc., să nu se afle decum un comerciant, dar’ nici un măcelar român, altă carne decât *koscher* să nu poți căpăta și de cumva o lună de zile nu’i acasă hahamul (schchter), o lună de zile să n’ai carne: totuși e prea mult, *prea suntem slăbănogi!*”. „Pe baza legii din 1896, articolul XXII, par. 21, litera g și pe baza ordonanțelor ministeriale, fiecare comitat și în urmă fiecare comună și’a alcătuit și înaintat spre aprobare câte un statut de pompieri (focari) obligați. Cercul Rodnei a trimăs pe unul din învățătorii noștri la un curs de pompieri în Budapesta, și întorcându-se a ținut un curs teoretic și practic la Rodna-veche. Toate comunele din cerc și’au trimis 1-2 bărbați, ca aceștia apoi să instrueze pe toți”. Autorul scrisorii sugera să se facă „o instrucțiune românească, cu termeni românești bine potriviți [...] mai buni, ear’ nu pociți”. În încheiere, corespondentul scrie că „În pădurile grănițerilor taie cu deadinsul: mori de ferestru (firize) cu vapor în Dej, la Anieș și pe Mării: (la izvoarele Someșului), ba pe Mării vreau să facă cale ferată”.

Articolul a fost publicat în „Răsunetul” din 29.10.2025 (<https://rasunetul.ro/icu-craciun-presa-la-sfarsitul-secolului-19-foaia-poporului-din-1899>).

Pădurile grănicerești din județul Năsăud

ȘT. DEMETRESCU-GÂRBOVI

II

Lipsă de previziune și lipsă de adaptare. Să recunoaștem că finele anului 1929 aduce o criză bruscă în comerțul de cherestea care duce, în anul 1930, la prețuri medii de vânzare mai mici decât prețurile de cost ale stocurilor cu care se intră în această criză.

Întreprinderile de acest gen care s-au putut menține și au putut trece prin această criză au ajuns în anul 1932 (când fața pieței se ameliorează), în pozițiunea de a-și putea continua activitatea fără prea mari sacrificii și s-au putut redresa, după aceea, în mod treptat.

Care au fost soluțiunile? Două: una din ele ținea de previziune și s-a produs anticipativ crizei:

Previziune. Acumularea de fonduri de rezervă (lichide și certe, nu numai sub formă de articol cu acest titlu în bilanțurile anuale) încă din timpul bunei conjuncturi, soluțiune care, de către „Regna” nu s-a realizat, această societate avântându-se în timpul bun, în:

- ajutorări și opere cu caracter filantropic și cultural local, de talie formidabilă în raport cu bugetele ei anuale, opere ce, în mod normal, trebuiau eșalonate pe perioade mai îndelungate (clădiri la Năsăud);

- investițiuni nerentabile și de valoare mare, în preajma crizei (concesiunea plutitului în bazinul Bistriței Aurii și altele).

Lipsă de Adaptare. n perioada de criză (1929-1932) problema acută ce și-au pus-o majoritatea întreprinderilor forestiere a fost:

- scăderea prețului de cost sub cel de vânzare care scăzuse deja enorm de mult.

Această problemă se rezolvă, în mod obicinuit prin:

a) scăderea salariilor (începând cu cele mai mari).

- problema aceasta nu s-a pus de la început la „Regna” (a se porni de la salarii mici și a se merge spre salarii mari în măsura în care rentabilitatea permite), iar când criza s-a apropiat și s-a produs, problema s-a pus cu întârziere și invers (de la mici la mari);

- revizuirea cheltuielilor de regie (în special a celor de, materiale tehnice care au deținut în permanență o cifră de lux).

b) ameliorarea și înlocuirea mașinilor unelte prin adoptarea de gatere cu turație rapidă, adoptarea de ferestraie cu panglică, etc., care, pe lângă un randament mai ridicat, ieftinesc și prețul de cost la un m³ brut, etc.:

- căci fabricile care au putut trece prin perioada de criză sunt și cele care au modernizat utilajul putând ajunge astfel, în ce privește prețul debitării, de la dublu la simplu (cazul fabricii Ierbuș).

Adaptarea aceasta - în ipoteza existenței simțului de previziune - trebuia să premeargă anilor de criză; ori, în epoca de înflorire, 1926-1929, „Regna” se mulțumește cu inventarul industrial, de fabricație, cel vechi, nu face nici o modernizare ba, mai mult, achiziționează o fabrică utilată cu gatere vechi de 44 ani (așa numiți „elefanți”) - din care

ȘT. DEMETRESCU-GÂRBOVI

nu schimbă nici unul.

Lipsa de specialiști silvici. Este trist și dureros să spunem, dar, din ce cauze și concepții, ori din cauza căror tendințe mărturisite sau nu, „Regna” își inaugurează activitatea printr-o erezie:

Înlăturarea aproape completă în serviciul exterior a inginerilor silvici din cadrul de organizare al acestei societăți. Inginerii Direcției silvice sunt ținuti departe de această societate, ei nu sunt chemați să contribuie cu cunoștințele și zelul lor la activitatea - măcar tehnică a acestei societăți. Fabricile și exploatarea sunt date pe mâna a diverși empiriști (unii din ei foști ofițeri, ofițeri pensionari, bacalaureați trecuți de la liceu la pădure ori la depozite, etc.) care urmăresc un salariu, nu au cunoștințe, și nici zel profesional, etc.

Greșeala aceasta, făcută față de un corp constituit, și-a arătat roadele nefaste, culminând atunci când se comite greșeala economică, tehnică și silvică de a se anticipa cu exploatarea unor cantități formidabile de lemn rășinos, în valea Cormaia. Începându-se construirea mijloacelor de scoatere (cale ferată silvică) după efectuarea exploatarea. Intervine criza, calea ferată nu se mai face și lemnul - a cărui valoare de tulpină și exploatare reprezintă zeci de milioane - rămâne să putrezească în pădure sau se vinde cu câțiva lei un m³.

Lipsa inginerilor silvici din această întreprindere a dus, atunci, la concepția greșită că efortul maxim nu s-a făcut în sensul realizării și lichidării rapide și integrale a prețului de tulpină din care:

comunele proprietare și-ar fi primit cota lor pentru ca roșul „Regnei” să le fie evident util, Direcția silvică și-ar fi acoperit cheltuielile de administrare din care, cele mai de seamă erau cele afectate, culturii și regenerării pădurilor grănicerești - motive pentru care s-a ajuns a se avea restanțe de mii de hectare, de împădurit, a nu se face aproape nici o cultură și nici o ameliorare în aceste păduri.

Politica locală. Aceasta este endemică în toată administrația publică românească. Dar la averile grănicerești ea se agravează și prin acea circumstanță că fiecare om de politică, începând de la cel mai mic primar, aici își justifică părerile, concepțiile și pretențiunile și cu adaosul: „sunt grănicer”.

Potrivit acestei mentalități, este greu ca, fiind exterior - strein de graniță - și pus să lucrezi aici, să-ți poți impune punctul de vedere căci oricât ai fi de obiectiv și oricât ai vedea din capul locului că ceea ce ți se cere nu cadrează cu interesele averii grănicerești - ți se opune imediat că „noi grănicerii cerem”, „noi, în numele averii noastre”, „pe noi ne doare inima mai tare”, „orgoliul nostru”, etc.

Desigur, eliminând acele cazuri când, rara avis - cererea este justă și nu are nuanță nemărturisită - nimic de zis pentru inima grănicerească care în 95% din cazuri este o inimă bună și necăjită, dar tragedia începe acolo când exponenții calificați ai grănicerimii. În loc de a rezolva problemele averilor în unison, stau divizați în diverse grupuri politice, care, fiecare în parte, revendică pentru el singuri dreptul sau meritul de a propune și a se adopta soluțiunea - pe care o consideră drept cea mai bună.

În acest fel, de la război încoace, exponenții averilor grănicerești. experimentează în mod succesiv - după împrejurări și inspirații - soluțiunile personale, astfel că această avere este un permanent câmp de experiențe, un cobai forestier; nimic trainic, nimic de continuitate, nici o unire în vederea aceluiași scop final, ceea ce:

- a contribuit în parte la prăbușirea „Regnei” și
- a menținut după aceea sistemul experiențelor variate.

Diracția silvică. Ca să punem punct, vom accentua că, prăbușirea lamentabilă a „Regnei”, în orice caz nu se poate pune ca punct negru pe conștiința inginerilor silvici întrucât aceștia nu au fost chemați în angrenajul ei:

Pădurile grănicerești din județul Năsăud

- cei câțiva ingineri care au lucrat la această societate au avut numai un rol consultativ, niciodată deliberativ;

- din consiliul de administrație al „Regnei” nu a făcut parte niciodată, nici un inginer silvic, chiar dacă acesta a fost grănicer.

Cum și-a îndeplinit rolul, în perioada 1918-1933, Direcția Silvică?

După cum am spus în altă parte, după legea de la 1890 comisiunea de 8, reprezentanța proprietarului, ca organ independent pe lângă Direcția Silvică, înainte de război se mărginea numai la avizarea asupra bugetelor și bilanțelor anuale, înăuntrul acestor termene organele Ministerului, puse să conducă și să administreze, erau libere ca, sub cel mai sever control, să facă actele de administrație care să ducă la realizarea bugetului și obținerea celui mai favorabil bilanț.

După război, prin neglijarea din ce în ce mai accentuată a legii din 1890, comisia de 8 își arogă atribuțiuni pe care legea din 1890 nu i le conferă și începe o imixtiune - care încet, încet, merge până la maximum, - a comisiunii de 8 în actele de administrație ale Direcției.

Că această imixtiune a fost provocată de către diverșii directori - pentru a se pune la adăpostul comisiunii silvice într-o perioadă de timp când politica locală divide pe exponenții intelectuali ai graniței, înregimentându-i în diverse partide politice, făcându-i pe aceștia să vină fiecare cu cereri și propuneri asupra cărora nu era consens general - sau că imixtiunea s-a făcut de către diversele comisiuni de opt pe nesimțite și succesiv, este o chestiune a trecutului; ne interesează numai constatarea faptului.

Iar prin legea din 1924 se mai înființează și un post de comisar al guvernului pe lângă aceste averi, post care dacă principial era așezat pe bune intențiuni, are defectul că în acest post când sa numit un inginer, acesta a stat departe pentru că opinia sa, ca specialist, contrazicea în majoritatea cazurilor interesele politicii locale. Când s-a numit un străin de meserie, acesta a fost înregimentat într-un partid politic și a căutat ca din încredințarea ce avea, să bată moneda politică.

Toate cele de mai sus au fost de natură să lege pur și simplu pe directorul silvic de mâini, în sensul că acesta a devenit și a rămas un simplu referent al comisiunii de 8 și al comisariatului guvernului, chiar în chestiuni de pură specialitate unde opinia inginerului silvic trebuie să nu fie subordonată, ci definitivă.

În acest fel, s-a ajuns ca un buget pe care directorul silvic era obligat să-l realizeze integral, s-a aplicat prin amestecul continuu al unor organe nelegale care au venit cu gratuități de materiale lemnoase, ajutoare bănești, vânzări de diverse produse fără considerație la propunerile de desfacere și prețurile propuse de organul legal și alte amestecuri de acest gen, amestecuri care, dacă prejudiciau asupra normalei executări a bugetului, nu rețineau totuși pe aceleași organe legale să învinuiască pe cele legale de rezultatele bilanțului, ocaziune în care făceau abstracțiune de aceea că bilanțul era concluziunea inevitabilă a aplicării influențate a unui buget bine conceput.

S-a mai ajuns ca, prin amestecul organelor nelegale, să se stânjenească bunul mers al culturii pădurilor când:

a) pășunări în plantațiuni tinere și în arborete regenerate au fost sau impuse sau absolvite, agravând astfel faptul că aceste imperative categorice de cultură se impun cu mare greutate chiar și când administrația nu este supusă la injoncțiuni. Ori, în graniță, fiecare grănicer, din lipsă obișnuită de conștiință forestieră, se crede în plus îndreptățit să procedeze împotriva intereselor culturale ale pădurii, pentru că... este proprietar și face ce vrea. Aceasta într-un domeniu în care comunele dispun de 34.000 ha. pășuni alpine și subalpine a căror valoare, din cauza folosirii neraționale, este sub orice critică.

b) s-a legat o bună încadrare de personal și o bună organizație administrativă de ve-

ȘT. DEMETRESCU-GÂRBOVI

to-ul sau neвето-ul comisiunii de 8; poate este singura administrație publică unde inginerii sunt concediați prin simplul vot al comisiunii de 8, pentru că bugetul acestei instituții este autonom, deși inginerul este considerat „de Stat”.

În această odisee dureroasă pentru un bun cu importanță necontestată în economia națională, a survenit, la un moment dat, o rază de lumină: temporara administrare și valorizare prin Casa Pădurilor.

La această soluțiune s-a ajuns la 1 octombrie 1933 atunci când „Regna” în lichidare era pe pragul dezastrului, iar Direcția silvică, din cauza „Regnei” care nu-i mai plătea prețul lemnului exploatat, nu mai putea:

- să-și plătească personalul,
- să conserve și regenereze domeniul forestier,
- să dea comunelor tangenta netă, asistând acestea la exploatarea posibilităților anuale din pădurile lor, fără a li se rambursa contravaloarea lor.

S-a pus atunci întrebarea: dacă să se facă o concesiune la industriașii particulari sau să se ceară ajutorul Casei Pădurilor?

Prima soluțiune nu era indicată pentru că era antinațională și plină de pericole de viitor; de altfel ar fi însemnat cedarea la cartelul care, în 1926, dusesse la înființarea „Regnei”.

S-a adoptat a doua soluțiune, din care, cei care au îmbrățișat-o își pot face, pe drept, un titlu de mândrie.

Să rezumăm condițiunile de preluare cu care a venit CAPS-ul în administrarea acestor averi:

1) Să facă administrarea, conservarea și regenerarea domeniului forestier, atât în pădurile defalcate, cât și în cele cumulative.

2) Să pună în valoare, să industrializeze și să comercializeze posibilitățile anuale, ale pădurilor cumulative, plătind comunelor proprietare, pe baza unor prevederi bugetare bine și în prealabil stabilite, prețul de tulpină după ce va acoperi din acest preț, cheltuielile de la punctul (1) care însă și acestea nu puteau trece în nici un caz de 55% din prețul de tulpină al unui m³ brut.

3) Din beneficiul de industrializare și comercializare rezultat la bilanț să se achite, comunelor proprietare, 50%, acestea nefiind în schimb obligate să participe în nici o măsură la eventualele riscuri.

4) Bază: Legea din 1890 și nici o știrbire a drepturilor proprietarului.

5) Achitarea, de către CAPS, a creanțelor pasive ale Direcției silvice și ale „Regnei”, în măsura realizării celor active.

Administrația prin CAPS, a durat de la 1 octombrie 1933 până la 27 noiembrie 1934.

Cum s-a realizat?

Deși a durat un interval de timp care poate fi considerat nu mai de adaptare și informațiune, este necesar, pentru istoricul acestei averi, cât și pentru CAPS ca instituție de Stat, să facem o privire critică asupra roadelor activității de un an, cu atât mai mult cu cât CAPS-ul a plecat din administrația acestor averi în mod forțat și nu la cererea unanimă a întregii grănicerimi. Dorim ca datele ce vom da mai jos să servească de pagini de comparație pentru trecut și viitor, fiind în joc prestigiul uneia din cele mai importante instituții de Stat.

Condițiunile de lucru cu care și-a început CAPS -ul activitatea

- 1) Suprafețe păduroase, pășuni alpine, etc., în valoare de lei1.487.860.000
- 2) Posibilitățile anuale ale pădurilor cumulative: 986,25 ha. din care s-ar putea extrage 200 mii m³ rășinoase și 73.000 m³ foioase.
- 3) Clădiri afectate administrației, lei.....9.307.240

Pădurile grănicerești din județul Năsăud

4) Inventar afectat exploatărilor (fabrici, linii ferate, clădiri, etc.), lei.....	5.373.492
5) Drepturi producătoare de venituri, lei.....	13.130.097
6) Inventar viu și mort (de administrat), lei.....	2.803.780
7) Cherestea 24.884 m ³ , lei.....	9.040.386
8) Lemn rotund exploatat 22308 m ³ , lei.....	1.976.303
9) Lemn de foc, lei.....	473.133
10) Diverse materiale lemnoase, lei.....	46.461
11) Materiale tehnice, lei.....	1.667.613
12) Alimente și mărfuri în cantine, lei.....	333.194
13) Creanțe active:	
Direcția silvică, lei.....	24.477.752
„Regna”, lei.....	47.824.984
Total lei.....	93.564.956
14) Creanțe pasive:	
Direcția silvică, lei.....	24.094.662
„Regna”, lei.....	69.470.294
Total lei.....	93.564.956

Predarea și primirea patrimoniului s-a făcut cu toate detaliile necesare și a fost acceptată și consfințită și de Comisia silvică de 8.

Situațiunea CAPS-ului la începutul administrației averilor grănicerești a fost dintre cele mai grele.

Venit într-o atmosferă de adversități politice locale, grevate și pe o serie de interese personale, și într-o situație a acestor averi din cele mai imposibile, având de luptat cu sechestre neterminabile ce apăsau asupra patrimoniului din timpul gestiunii trecute, primind depozite de cherestea desortate complet ceea ce nu permitea o imediată acțiune de comercializare și deci redresare financiară, începând activitatea la începutul iernii când pentru comerțul de cherestea sezonul este aproape mort dar necesitățile în bani sunt mari, fiind sezon de exploatare, găsim muncitorii fabricilor în plină agitație, nefiind plățiți de câteva luni de zile, cu inginerii și restul personalului silvic neachitat de luni de zile, furnizorii neplățiți, pensionații așijderea, creditorii asidui în formularea pretențiilor lor, ceea ce făcuse să se nască o atmosferă de neîncredere generală de unde rezultă și mai mult necesitatea pentru CAPS de a risipi această atmosferă prin procedări energice care toate se rezumau la imediate mijloace bănești pentru satisfacerea creanțelor moștenite, dar cu caracter presant. (Este penibil pentru o administrație nouă, când pornește la drum având de picioare legat balastul vechiturilor).

Cu acest balast de picioare, la care se adaugă necesitatea de a se intensifica producțiunea fabricilor în vederea asortării depozitelor (fără de care depozitele preluate nu se puteau valoriza) precum și nevoia de a face anumite investițiuni noi în vederea sporirii rentabilității, CAPS-ul a activat timp de 13 luni, iar rezultatele le vom concretiza mai jos, în cifre:

1) *Personal*

A menținut un aparat administrativ suficient pentru o bună pază, conservare, administrare și exploatare rațională a domeniului.

Astfel, în serviciul Central a menținut: 7 ingineri față de 11 cât erau în trecut, 10 funcționari față de 14 cât erau în trecut, 1 conductor silvic față de 1 cât era în trecut.

În serviciul exterior, organizat de către CAPS pe Ocoale silvice de păduri defalcate și ocoale silvice de păduri cumulative a menținut: 10 ingineri față de 9 cât erau în trecut, 7 funcționari față de 5 cât erau în trecut, 6 conductori față de 6 cât erau în trecut, 33 brigadi-

ȘT. DEMETRESCU-GÂRBOVI

eri față de 33 cât erau în trecut, 85 pădurari față de 93 cât erau în trecut.

Față de critica acerbă ce s-a adus CAPS-ului anume, că a slăbit paza pădurilor grănicerești prin reducerea personalului, cifrele de mai sus sunt elocvente.

Minusul de 8 pădurari în timpul CAPS-ului a fost perfect justificat printr-o arondare mai rațională a Ocoalelor.

2) *Plantații, pepiniere executate*

În campania de lucru din primăvara 1934 s-au executat:

a) Recoltări de semințe..... 17.343 lei
față de..... -
în anul precedent (fost adm.)..... -

b) Direcția silvică a plantat în anii 1929-1933 inclusiv, în mediu 992 ha anual, cu un preț mediu de 1.123 lei pe ha.

Sub administrația CAPS-ului s-a plantat în anul 1934 o suprafață de 1.325 ha. cu un preț mediu de 880 lei pe ha.

În programul ce urma să aplice, ar fi avut de plantat în anii următori 1.600 ha. pe an spre a putea acoperi în 4 ani și restanțele de cca 3.295 ha. din trecut.

De menționat că, plantațiunile trecutului, sunt multe din ele compromise prin pășunatul abuziv - ba chiar forțat - și de multe ori provocat de către unele elemente cu oarecare răspundere din conducătorii grănicerești (cazul comunei Ilva Mare în vara anului 1934 și Prundu Bârgăului în primăvara aceluiași an).

3) *Întreținerea și repararea clădirilor*

CAPS-ul afectează și cheltuiește 185.795 lei față de 41.625 lei cât se cheltuieste de fosta administrație în anul precedent.

Deci grijă față de inventarul preluat.

4) *Capitolul amenajării și ameliorării*

CAPS-ul cheltuiește 122.518 lei față de 14.524 lei cât cheltuieste fosta administrație, în anul precedent.

5) *Investiții noi*

În scurtul interval de timp de 1 an, cât stă CAPS-ul la conducerea acestor averi, investește în căi ferate, baraje, modernizări de fabrici, etc., suma de lei 2.492.776, adaugă la inventar o valoare de lei 492.961 și cheltuiește cu întreținerea curentă lei 302.567.

Investițiile noi erau absolut necesare, căci numai cu fabrici rațional și modern instalate poți produce cherestea frumoasă cu randament mare și preț de cost ieftin.

Fabrica Vatra-Dornei care, înainte de CAPS, era nerentabilă având o calculație de debitare exagerată a fost prevăzută în timpul CAPS-ului cu hală și gatere moderne, aducându-i-se astfel costul debitării la nivelul celorlalte și i s-a raționalizat instalația fabricii de lăzi.

La celelalte fabrici, în scurtul timp cât a durat administrația CAPS-ului, s-au reorganizat și sistematizat depozitele în vederea celei mai bune conservări și a manipulației celei mai raționale (fabricile Suseni, Dornișoara și Valea Mare).

6) *Mersul exploatărilor și realizarea tangentei*

Procedând comparativ începând din anul 1930 - 1 Aprilie 1934, avem următoarele cifre comparative:

1 ianuarie 1930-1 octombrie 1933 (înainte de CAPS)

Exploatățile:

În acest interval de timp bugetele Direcției silvice s-au realizat după cum urmează:

1) Din cantitățile propuse a se realiza s-au realizat de fapt cantități mai mici, variind de la 32% până la 66%, cu excepția anului 1933, când s-au realizat cu 6% peste prevederi.

2) Exprimat în valori, din valorile propuse a se realiza, s-au realizat procente cuprin-

Pădurile grănicerești din județul Năsăud

se între 38%— 78%.

Tangenta

3) Din valorile propuse a se realiza prin bugete (pct. 2 precedent), se prevăzuse:

- Pentru cheltuieli de administrație de la 78%-89%,
- Pentru tangenta netă convenită comunelor de la 11%-22%.

4) Prin aplicarea efectivă a bugetului s-a ajuns la rezultatul că:

- Pentru administrație s-a cheltuit de la 94%-100%,
- Redevență (tangenta) comunelor dându-se de la 0-6%.

Cu mențiunea că și această sumă infimă de 0-6% ce s-a plătit comunelor a provenit din împrumuturi sau a fost considerată ca avansuri rambursabile date comunelor, fiind debitate în gestiunea Direcției.

În timpul CAPS:

Exprimând în același mod activitatea CAPS-ului, în administrația acestor averi, avem: (1 octombrie 1933-1 aprilie 1934). Din cantitatea prevăzută a se exploata, s-a exploatat cu 11% peste prevederi (grație investițiilor făcute și care au permis punerea în valoare și a unor posibilități care, fără această condiție, nu se puteau extrage).

2) Exprimat în valori s-a realizat cu 9% peste prevederi.

Din cele 100% care reprezintă prețul de tulpină (tangenta brută), conform convenției s-a afectat prin buget:

- 54% pentru cheltuielile de administrație
- 45% pentru tangenta netă, comunelor.

CAPS-ul a achitat comunelor în întregime cei 45%.

Din celei 55% prevăzute pentru cheltuieli de administrație s-a cheltuit efectiv numai 32%, economisindu-se deci 23%, care economie s-a dat comunelor.

Dacă procedăm acum la compararea cifrelor, constatăm că:

a) în timp ce din pădurile grănicerești se ajunsese, ca în perioada 1930-1933, sub administrație proprie, să se pună în valoare numai 32%-66% din cantitățile înscrise în buget și să se realizeze numai 38-78% din valori.

CAPS-ul a pus în valoare cu 11% peste prevederi la cantități și a realizat ou 9% peste prevederi la valori.

b) în timp ce din aceleași păduri, în aceeași perioadă și tot sub administrație proprie, se ajunsese ca din prețul de tulpină cheltuielile de administrație să absoarbă 94-100%, iar comunele proprietare să primească 6-0%.

CAPS-ul:

A cheltuit pentru administrație numai (55-23%) = 32%, iar comunelor le-a dat 68%.

În afară de aceasta, în intervalul de timp 1 octombrie 1933 - 1 aprilie 1934 CAPS-ul a mai realizat, prin comercializare la aceste averi, un beneficiu net de bilanț, de lei 4.536.039 din care, conform convenției, 50% este tot al comunelor.

Ținând seamă de tangenta netă plătită de către CAPS comunelor și de suma afectată cheltuielilor de administrație, precum și de partea lor din beneficiu, tangenta brută realizată a fost de 90 lei pe m³ brut.

Cifrele de mai sus sunt realități bine verificate, și ele ne indică o realizare efectivă și pozitivă precum și un salt de progres pur și simplu enorm în administrația averilor grănicerești, într-un timp infim de scurt, cât a administrat CAPS-ul, timp care a coincis cu perioada de tatonare și adaptare.

În intervalul de timp 1 aprilie 1934 - 1 noiembrie 1934 am putea da date tot atât de bune însă evităm de a trage concluziuni definitive, deoarece această perioadă de timp aparține exercițiului 1934-1935 în mijlocul căruia CAPS-ul, în mod intempestiv, și-a întrerupt activitatea.

ȘT. DEMETRESCU-GÂRBOVI

Gestiunea veche

În scurtul interval de timp de 13 luni cât a activat CAPS-ul la acestei averi, a reușit să realizeze din creanțe active 10.277.880 lei și a plătit din cele pasive 10.998.684 lei, ceea ce indică o preocupare intensă de a asana balastul adus la fond de administrația proprie.

Credem că expunerea de mai sus, rezumată la cifre și procente și concisă la strictul necesar, este suficientă pentru a da o oglindă a realităților și a permite să conchidem că, de la 1918 până în prezent, averile grănicerești născute nu s-au bucurat de o mai bună și înțelegătoare administrație, decât cea pe care a făcut-o CAPS-ul la aceste averi.

Aceasta este nu numai opinia personală a subscriitorului acestor rânduri, dar la această concluzie au ajuns astăzi și o bună parte din exponenții calificați ai grănicerimii.

Cum a fost posibil, totuși, ca la un moment dat unii dintre acești exponenți să ceară și să obțină încetarea acestei forme de administrare care numai de folos putea să fie?

Criticele care s-au adus, la timp, acestei forme de administrare (le vom înșira numai pe cele care, cel puțin în mod aparent, ar putea fi considerate ca, oarecum, întemeiate) au fost:

a) *Lipsa controlului din partea proprietarului.* Adică în sensul că, instituția CAPS fiind și administrator și exploator, controlul cantităților brute valorizate devenea imposibil din partea proprietarului: inexact și nesincer.

Mai întâi se omitea a se ține în seamă, că nu era vorba de un evreu oarecare, ci de o administrație de Stat al cărei principiu cardinal nu este să înșele la cântar, ci să lucreze corect și ordonat fiind încadrată cu legi și regulamente de responsabilitate severă, cu organe de control și cenzurare.

Al doilea: comisiunea de 8 a averilor grănicerești a avut la dispozițiune, în orice moment - în unele cazuri fiind sesizată în mod formal de către organele CAPS - atât scriptele, cât și terenul pentru a-și exercita un cât mai amplu control. Că și l-a exercitat sau nu, aceasta este o chestiune deosebită.

b) *Preț de tulpină prea mic.* Am arătat mai sus: s a realizat de către CAPS efectiv, 90 lei, iar în administrația proprie s-a realizat în intervalul de timp 1930-1933 de la 69-102 lei pe m³, în medie 89 Lei pe m³, din care însă 94-100% a fost absorbit de cheltuielile de administrație, pe când în administrația CAPS, din cei 90 Lei, numai cca. 30% au intrat în cheltuielile de administrație, restul revenind comunelor proprietare.

c) *Lipsa proprietarului de la comercializare*

Neîntemeiată obiecțiune, deoarece CAPS-ul nu putea tinde decât la realizarea celor mai bune vânzări.

d) *Desființarea Direcției silvice din Bistrița, și înlocuirea ei printr-un Centru de Exploatare CAPS*

Această obiecțiune o considerăm întemeiată și o luăm drept cauză a multor nemulțumiri provocate de îngreuierea aparatului de funcționare și rezolvare, fiind nevoit Centrul Bistrița, care reprezenta o Direcție autentică, să meargă la Direcția Cluj cu rezolvări de chestiuni mărunte.

În afară de aceasta au fost și interese, străine de adevăratele interese comune ale comunelor proprietare, care au căutat să inducă în eroare opinia publică locală, precum și pe factorii de decizie, spre a provoca agitațiuni superficiale, a putea apoi să pescuiască în apă tulbură și să obțină soluțiuni interesate.

Anumite considerente ne fac să ne limităm expunerea noastră, în timp, la data plecării CAPS-ului și să păstrăm tăcere asupra felului cum se aplică azi din nou administrația proprie, ale cărei rezultate vor deveni singure și la timp evidente. Desigur, dorința noastră sinceră este ca, - ținând seamă de faptul că averile grănicerești sunt importante și pentru economia națională - aceste rezultate să fie cât mai bune.

Pădurile grănicerești din județul Năsăud

Cert este că, averile grănicerești pentru a se putea menține și prospera au nevoie de:

a) Investițiuni mari, fiind ajunse la momentul când fără acestea rămân cu multe posibilități pe picior, exploatarea unora din posibilități este nerentabilă.

b) Deci necesar capital de investiție pe care administrația proprie nu-l poate dobândi.

c) Prezența specialiștilor silvici aici în mod continuu și încadrați într-o activitate deliberativă care, pusă sub control sever să fie complet scoasă de sub injoncțiuni și influențe locale, ceea ce nu se poate obține decât prin trecerea lor ca organele dependente direct de administrația de stat.

d) Corectitudine dusă la extrem de sus în jos.

e) Acord între exponenți.

f) Mâna severă și simțită a Statului prin Ministerul de Domenii aici; acest Minister este răspunzător de părăduirea tuturor bunurilor cu importanță pentru economia națională.

g) Program de îmbunătățiri și valorificări raționale și la maximum, ceea ce presupune din nou existența principiilor exprimate la punctele precedente (a-f).

h) Încetarea politicii dusă pe spatele acestor averi.

i) Însușirea de către corpul silvic a chestiunii, care devine și problemă de corp.

În concluziune spunem:

CAPS-ul într-un timp numai de un an, cât a administrat aceste averi și cu toate că a activat într-o atmosferă de adversitate rar cunoscută în alte părți (atmosferă din fericire exprimată numai prin câteva persoane - exponenți și deținători vremelnici ai situației locale), a reușit:

a) Să liniștească comunele proprietare prin o realizare și achitare normală a tangentei (singura realitate prin care comunele simt că sunt proprietare).

b) Să insuflă încredere miilor de funcționari, angajați și lucrători printr-o remunerare convenabilă, achitată la timp și prin siguranța ce a dat fiecăruia în locurile respective, sustrăgându-i politiceii mărunte locale.

c) Să asorteze depozite desortate complet, să asigure raționala conservare și manipulare și să facă investițiile necesare unei bune și ieftine exploatare.

d) Să pună în valoare toate, posibilitățile accesibile ale pădurilor grănicerești care - în ultimul timp - din lipsă de bani nu mai dau randamentul real.

e) Să pună probleme mari de viitor; - concentrări de exploatare în bazinul Someșului (prin investiții importante) acumularea la Vatra-Dornei a unora din posibilitățile fondului religios din Bucovina) problemă cu caracter național, de Stat, cărei a și primit un început de realizare în timpul administrației CAPS, fiind apoi abandonată imediat și complet), achiziționarea lemnului din pădurile comunale printr-o cooperativă ad-hoc, spre a asigura văii Bârgăului și Someșului un preț convenabil (ca la moți) program pentru refacerea pășunilor alpine, grănicerești, etc.

Fără îndoială, rezultatele frumoase obținute de averile, grănicerești prin administrația de scurtă durată a CAPS-ului, constituie un indiciu prețios de viitor.

Sursa: *Revista Pădurilor*, București, Anul XLVIII, 1936, nr. 6, p. 667-681.

COMUNISM

Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă: Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară

GHEORGHE PETROV

Cazul uciderii de către autoritățile regimului comunist a unui tânăr din Sângeorz-Băi¹, pe nume Flore Tahâș, ne-a fost adus la cunoștință în luna septembrie din anul 2013, în timp ce ne aflam într-o cercetare de teren în zona Banatului Montan. Atunci ne-a căutat prin telefon domnul Alexandru Dărăban², originar din Sângeorz, care ne-a furnizat câteva date preliminare despre caz, dar am convenit să reluăm problematica ulterior, într-o întâlnire directă³. După o pregătire prealabilă, în ziua de 19 octombrie 2013, împreună cu această persoană de legătură am făcut o deplasare la Sângeorz-Băi, unde ne-am întâlnit și am purtat discuții cu unele rude ale victimei. Scopul urmărit a fost să obținem informații privitoare la cauzele și împrejurările producerii omorului, despre persoana victimei și locul unde a fost îngropată. Datele înregistrate trebuiau să ne folosească la întocmirea unei sesizări adresate Procuraturii, prin care să cerem oficial investigarea crimei, care nu s-a făcut niciodată până atunci, demers care trebuia să impună cercetarea mormântului și deshumarea victimei. Persoanele audiate la Sângeorz-Băi au fost Victoria Petroaie, în etate de aproape 89 de ani, care era una din cele două surori ale lui Flore Tahâș aflate atunci încă

¹ Așezarea se numea în trecut Sângiorgiul sau Sângeorzul Român. Localitatea devine statutul de oraș din anul 1960 și este situată în partea de nord-est a județului Bistrița-Năsăud, la poalele Munților Rodnei, într-o zonă depresionară de pe cursul superior al râului Someșul Mare. Alături de localitatea de reședință, unitatea administrativ-teritorială mai are în componență satele Cormaia și Valea Borcutului. Cunoscută din trecut ca o importantă și apreciată stațiune balneo-climaterică, cu izvoare tămăduitoare de ape minerale, aceasta a cunoscut o amplă dezvoltare în perioada interbelică, care s-a intensificat mai ales în anii '70 și '80 din secolul trecut. După 1990 a început o perioadă de decădere a stațiunii sub toate aspectele, iar astăzi, cu toate investițiile publice ori private realizate în ultimii ani, nu se mai poate vorbi decât cu tristețe și regret despre mărirea și faima ei de altădată.

² Alexandru Dărăban s-a născut la 17 octombrie 1960 în Sângeorz-Băi. Este licențiat în Teologie Ortodoxă și a urmat un masterat în aceeași disciplină. A publicat șase volume de autor și unul în colaborare, precum și mai multe articole și eseuri în diferite publicații. Fondator și redactor al revistei de spiritualitate, istorie și tradiție locală, *Pisanii Sângeorzene*, cu apariție lunară din vara anului 2012 în variantă tipărită și online. Din decembrie 2019 este Cetățean de onoare al orașului Sângeorz-Băi. În prezent, locuiește împreună cu soția în comuna Jucu din județul Cluj.

³ Alexandru Dărăban a fost cel care a semnalat pentru prima dată cazul, prin publicarea unui scurt articol de informare într-o revistă locală. Articolul include și transcrierea conținutului unui document de arhivă la care ne vom referi în continuare. Publicarea respectivului material a determinat, practic, începutul unui demers parcurs în etape, care s-a materializat în acțiunea continuată și desăvârșită de noi, pe care o prezentăm în aceste pagini. Vezi articolul autorului, „Tânăr sângeorzan ucis în timpul regimului comunist”, în *Pisanii Sângeorzene*, anul II, nr. 3 (7), 2013, p. 63.

Gheorghe PETROV

în viață¹, și fiica ei, Mărioara Sofineți². Cu acest prilej am preluat și o cerere scrisă și semnată de cele două, adresată Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER)³, prin care se solicita investigarea circumstanțelor săvârșirii crimei și deșumarea osemintelor fratelui și unchiului lor⁴. În privința mormântului, nu am mai mers atunci pe teren pentru a vedea amplasamentul, deoarece acest lucru îl făcuse deja domnul Alexandru Dărăban. În 25 septembrie 2013, cu sprijinul unor persoane din localitate, el s-a deplasat împreună cu sora și nepoata victimei până la locul unde se cunoștea că fusese înmormântat Flore Tahăș. Pe baza indicațiilor rudelor și a unor oameni ai locului, în absența unor semne de suprafață, s-a stabilit poziția aproximativă a gropii de înhumare și s-au făcut fotografiile necesare, care apoi ne-au fost puse la dispoziție.

La locul mormântului. Din stânga: Alexandru Dărăban, Vasile Buia, Mărioara Sofineți, Anton Cordos, Victoria Petroaie (Septembrie 2013)

Flore Tahăș / 1927-1950 (1946)

Victoria Petroaie / 1925-2016 (Octombrie 2013)

¹ Victoria Petroaie (n. Tahăș), s-a născut în Sângeorz-Băi la 18 martie 1925 și a decedat la 22 august 2016. Victoria a fost căsătorită cu Ioan Petroaie, născut la 30 aprilie 1928 și decedat la 23 iunie 1988. Cei doi soți au avut împreună șase copii. Cealaltă soră a lui Flore, Maria Șorobetea, s-a născut la 8 septembrie 1939 și este încă în viață, având domiciliul în Sângeorz-Băi. Este ultima supraviețuitoare dintre cei zece copii, șapte băieți și trei fete, care i-au avut părinții săi.

² Mărioara Sofineți, nepoată de soră a lui Flore Tahăș, s-a născut la 13 decembrie 1957 în Sângeorz-Băi, fiind fiica lui Ion Petroaie și Victoria Tahăș, cu domiciliul în localitatea natală. În urma divorțului de soțul său, care a intervenit după momentul cercetării noastre, a revenit la numele de familie al tatălui său. Discuția noastră cu cele două femei a avut loc la domiciliul lui Victoria Petroaie.

³ Acest institut, care la începuturile sale a purtat de numirea de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România (IICCR), a fost înființat prin Hotărârea de Guvern nr. 1724 din 21 decembrie 2005, care ulterior a fost completată cu H.G. nr. 394 din 29 martie 2006 și H.G. nr. 388 din 25 aprilie 2007. În anul 2009, în urma Hotărârii de Guvern nr. 1372 din 18 noiembrie, IICCR a fost comasat prin fuziune cu Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc (INMER), înființat prin H.G. nr. 656 din 5 iunie 2003, noua instituție rezultată numindu-se Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER).

⁴ Pe la sfârșitul primei decade a lunii septembrie 2013, Alexandru Dărăban a fost acasă la Victoria Petroaie unde, în prezența fiicei sale, i-a luat un interviu despre fratele său. Înregistrarea audio ne-a fost pusă la dispoziție în sprijinul documentării cazului.

***Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă:
Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară***

În urma documentării cazului pe baza mărturiilor și a puținelor documente existente, am reușit să întocmim un profil biografic al victimei și să stabilim împrejurările care au condus la înfăptuirea crimei. Flore Tahâș s-a născut la 22 iulie 1927 în satul Cormaia, care ține de Sângeorz¹, fiind botezat în religia greco-catolică. Părinții săi au fost Dănilă Tahâș și Floarea Bulța, care au avut împreună zece copii, trei fete și șapte băieți, Flore fiind cel de-al patrulea copil venit pe lume². Tatăl s-a născut la 16 iunie 1892 și a murit în 6 iunie 1949, iar mama, născută la 26 decembrie 1900, a murit în 16 decembrie 1959. Provenind dintr-o familie modestă de țărani, băiatul a făcut numai patru clase de școală primară, după care a rămas alături de părinți, viața lui rezumându-se la munca pământului și la creșterea și îngrijirea animalelor din gospodărie. Știm că Flore avea în Sângeorz o prietenă, Saveta Ciocan, cu care se spune că avea planuri de căsătorie³.

Ajungând la vârsta când tinerii erau chemați la armată pentru îndeplinirea stagiului

Familia Tahâș. Din stânga: Emil, Victoria, Marian, părinții Floarea și Dănilă cu Alexandru și Ioan în brațe (1938)

militar, în primăvara anului 1949 Flore Tahâș, prin ordin scris, a fost convocat la Comisariatul Militar din Bistrița pentru a fi recrutat. Conform spuselor surorii sale, Victoria, în ziua prezentării el a mers numai până la Beclean, de unde s-a întors acasă. Pe timpul verii aceluia an a rămas pe lângă casă, stând mai mult retras, dar nu a fost căutat de nimeni. După moartea tatălui, în toamnă, la insistențele mamei, Flore s-a înfățișat din proprie inițiativă la Comisariatul din Bistrița unde a fost luat în evidență, fiind apoi trimis acasă în așteptarea ordinului de încorporare⁴. Acest ordin a sosit în primăvara anului următor, iar Flore a fost încorporat în ziua de 1 mai 1950, pentru o perioadă de

doi ani, la o unitate militară aflată în subordinea Serviciului Muncii, o structură înființată la 14 ianuarie 1950 prin Decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale⁵. A fost repartizat la Gruparea de Muncă Dealul Ștefăniței, dislocată pentru lucrări pe șantierul de construcție a

¹ Satul Cormaia se află astăzi în componența orașului Sângeorz-Băi, fiind situat la circa un kilometru spre nord-est față de limita localității de reședință (Vezi supra, nota nr. 1). Casa părintească a familiei Tahâș se afla undeva pe Valea Cormăiței, la nord-vest de sat, zona fiind numită de localnici Cormăița.

² Surorile lui Flore au fost Victoria, Maria și Ana, aceasta din urmă murind la vârsta de trei ani în urma sufocării cu un vierme, pe care l-a înghițit când a băut apă dintr-o fântână. Frații săi au fost Emil, primul născut, Marian, Ioan și Alexandru. Ultimii doi au murit de mici, când erau în primele luni de viață, dar ulterior părinții au mai avut doi băieți pe care i-au botezat cu numele fraților decedați. Dintre toți aceștia, așa cum am precizat deja, în prezent mai trăiește doar Maria, care este născută în 1939. Vezi supra, nota nr. 4.

³ Ulterior, femeia s-a căsătorit cu Maxim aȘtepoaie, primind numele soțului. În prezent este decedată.

⁴ Conform împărțirii administrativ-teritoriale a României din acea perioadă, localitatea Sângeorz-Băi făcea parte din plasa Rodna, județul Năsăud, care avea reședința la Bistrița.

⁵ Această instituție a funcționat până la data de 28 februarie 1961 când a fost desființată, fiind concepută de la început ca o structură temporară. Prima dată a fost organizată cu denumirea de Serviciul Muncii, ca direcție distinctă în cadrul Ministerului Construcțiilor. În ianuarie 1956 a fost trecută în subordinea Consiliului de Miniștri, iar denumirea sa a fost schimbată în Direcția Generală a Serviciului Muncii (DGSM). Direcția nu a fost singura structură în care tinerii încorporați au efectuat stagiul militar în unități de muncă. Unități similare au funcționat în perioada respectivă și în subordinea altor ministere cum au fost Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Căilor Ferate și

Gheorghe PETROV

căii ferate Salva - Vișeu. După câteva zile de la încorporare s-a constatat absența lui de pe șantier, fapt ce a determinat ca în 11 mai 1950 să fie declarat dezertor și dat în urmărire¹.

Nu se cunosc motivele exacte care l-au determinat pe Flore Tahâș să fugă chiar din primele zile ale serviciului militar. Se știe că nu a avut legături cu oameni din fostele partide politice, interzise în acea vreme, și nu a aderat la vreo formațiune anticomunistă clandestină. Victoria, sora lui, spunea că a procedat în acest fel pentru că, după moartea tatălui în vara anului 1949, fiind cel mai mare și mai în putere dintre frații rămași acasă, nu a vrut să-și lase mama neajutorată. În lipsa lui, aceasta trebuia să se descurce singură cu treburile gospodăriei și cu ceilalți copii rămași pe lângă ea. Un motiv suplimentar de luat în seamă a putut fi și neacceptarea condițiilor de muncă și viață, diferite de cele avute acasă, care i-au fost impuse la locul unde fusese încazarmat. Există multe documente de arhivă din anii 1950-1951, rapoarte, note, referate, dări de seamă, sinteze informative, întocmite de unele posturi de miliție din zona Năsăudului și Maramureșului, înaintate eșaloanelor superioare, care fac referire la opozanți ai regimului și la mulți dezertori din armată ce erau căutați pentru a fi arestați ori chiar uciși în caz că se împotriveau.

După ce a dezertat, Flore Tahâș a revenit în zona localității natale unde a stat ascuns pe la o stână și prin pădurile ori locuințele sezoniere aflate în apropierea casei părintești. A fost ajutat cu alimente și cu alte lucruri necesare traiului de unele cunoștințe, dar mai ales de mama sa, cu care avea o înțelegere fără știrea fraților și surorilor sale. Conform amintirilor celeilalte surori, Maria², care încă trăiește, imediat după ce a devenit fugar, pentru o scurtă perioadă de timp s-a ascuns împreună cu un partizan, care ar fi fost din Nepos sau din Parva³. Nu se știe cine a fost această persoană, dar dacă a fost cunoscut și numit atunci drept partizan înseamnă că putea fi un opozant al regimului căutat de autorități.

Tot la începutul lunii mai 1950 a fost luat în armată și un prieten bun de-al lui Tahâș, Maxim Niculai, de aceeași vârstă cu el. Acesta era născut în Sângeorz la 4 februarie 1927, fiind botezat în religia greco-catolică, și a fost singurul copil al părinților săi, Alexandru și

Ministerul Agriculturii. Indiferent de subordonarea lor ministerială, tinerii încorporați în aceste unități de muncă au primit doar o instruire militară minimală. În perioada stagiului militar au fost folosiți ca mână de lucru, repartizați la munci pe șantiere, în mine și agricultură, iar după lăsarea la vatră au fost incluși în specialitatea militară în care au fost cuprinși toți de la DGSM, având codul 165 și denumirea - Bun pentru serviciul combatant neinstruit. În intervalul 1950-1961, această adevărată Armată a Muncii a constituit pentru cei peste 500.000 de tineri care au alcătuit-o o școală a constrângerii, fiind o sursă gratuită de forță de muncă pusă la dispoziția statului. Efectivele au fost constituite în primul rând din surplusurile anuale de contingent după ce se acoperea necesarul de militari încorporați. Totodată, s-a urmărit și recrutarea acelor persoane considerate că aveau o origine nesănătoasă, cum se spunea atunci, precum și a celor bănuite că aveau anumite atitudini îndreptate împotriva regimului de democrație populară. Tinerii care au făcut armata în Serviciul Muncii au fost totuși încurajați să se califice pe șantierele și în fabricile unde lucrau, iar după eliberare să se angajeze în locurile respective cu acordarea unor facilități. Vezi Radu Tabără, „Serviciul Muncii. Analiză a impactului său economic la nivelul economiei naționale (1950-1961)”, în *Analele Banatului*, Serie nouă, XXXI, 2023, p. 301, 310; Pascal Bentoiu, „Direcția Generală a Serviciului Muncii (DGSM). Mărturii ale unei experiențe personale”, în *Memoria - revista gândirii arestate*, nr. 42 (1/2003), p. 73-77.

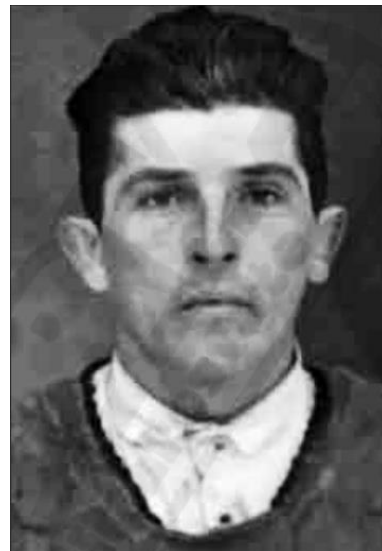
¹ Informațiile cu datele când Flore Tahâș a fost încorporat și a dezertat provin din Arhiva UM 02405 Pitești (Arhivele Militare Naționale Române - Depozitul Central de Arhivă din Pitești).

² Vezi supra, notele nr. 4 și 10.

³ Nepos este astăzi un sat din comuna Feldru, situat pe valea Someșului Mare, la circa 13 kilometri spre sud-vest față de Sângeorz-Băi. Parva este satul de reședință al comunei cu același nume, situat la circa cinci km spre nord-vest de Sângeorz-Băi. Ambele localități se află în județul Bistrița-Năsăud.

***Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă:
Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară***

Cătălina. În toamna anului 1949 s-a căsătorit cu Raveca Buia din Sângeorz, născută în 6 mai 1931, cu care a avut șapte copii, trei băieți și patru fete. Când Maxim Niculai a plecat în armată, soția sa, care este încă în viață, era însărcinată cu primul copil. A fost încorporat la o unitate militară din orașul Băicoi, județul Prahova, care aparținea de Ministerul Forțelor Armate¹. După numai o săptămână de serviciu militar, timp în care toți recruții fuseseră trimiși la munci agricole, Maxim a părăsit în mod nejustificat unitatea și s-a întors acasă. La câteva zile după plecare a fost declarat dezertor, fiind și el dat în urmărire pe țară. Revenit la Sângeorz, a rămas pentru câteva zile ascuns în casa din comună a socrilor săi, Anton și Ana Buia, după care s-a retras la sălașul părinților de pe Valea Cormăiței, situat undeva la poalele Munților Rodnei. Aici s-a întâlnit cu Flore Tahâș, alături de care a rămas în perioada următoare².

Maxim Niculai / 1927-1999 (1959)

Având în vedere statutul de dezertori, pentru prinderea lor autoritățile au alertat în primul rând posturile de miliție din localitățile aflate în zona unde cei doi își aveau domiciliul. Totodată, șefii de post au dat instrucțiuni persoanelor care făceau parte din rețeaua locală a informatorilor, să raporteze imediat dacă sunt văzuți sau dacă vor afla de locul unde se ascund.

Casa din Prihodiște. Vedere dinspre sud-vest (Sept. 2013)

În ziua de 24 iunie 1950, care a fost într-o sâmbătă, cei doi tineri au sosit la o locuință sezonieră aflată în proprietatea socrilor lui Maxim Niculai, aceasta fiind situată în hotarul dinspre nord-vest al Sângeorzului, pe o pantă de deal, în locul cunoscut cu de numirea de Prihodiște³. Acest imobil, construit din piatră, se păstrează și acum fără modificări majore, în configurația pe care o avea atunci. Diferența constă în faptul că ulterior a fost schimbată învelitoarea acoperișului, care acum este din plăci de azbociment. Edificiul, de formă

¹ În martie 1950, Ministerul Apărării Naționale și-a schimbat denumirea în Ministerul Forțelor Armate, care se va păstra până în anul 1972, când se revine la vechea denumire.

² Conform unor informații provenite de la rudele lui Flore Tahâș, în cele câteva săptămâni de vară pe care cei doi tineri le-au petrecut împreună, aceștia obișnuiau să meargă uneori la lucrul câmpului pe la diferite cunoștințe, în locuri mai ferite, fiind îmbrăcați cu haine femeiești.

³ La imobilul respectiv se poate ajunge pe următorul traseu, care a fost urmat și de noi în vara anului 2014, cu plecare din zona de stațiune a localității. Din dreptul Hotelului „Hebe” se merge spre direcția nord circa 700 de metri pe un drum modernizat (strada Trandafirilor), până imediat înaintea unei bifurcații de drumuri unde asfaltul se termină. De aici se urmează traseul drumului ce face la stânga, spre nord-vest, care este din pământ și piatră, fiind cam îngust și dificil de parcurs. Acesta trebuie urmat pe o distanță de aproximativ 1,2 km, parcurgerea lui fiind posibilă pe jos sau cu o mașină de teren. De la locul unde se poate ajunge cu mașina și până la casă se mai merge apoi pe jos circa 200 de metri, spre direcția nord-est. Însușind distanțele ce compun traseul precizat, din stațiune și până la acea locuință, întreaga distanță ce trebuie parcursă este de circa 2,1 km. Pentru amplasamentul casei, coordonatele geografice, redată în sistem zecimal, sunt: 47.39062, 24.65054. Altitudinea locului este de aproape 700 de metri.

Gheorghe PETROV

dreptunghiulară, are o lungime de circa 17 metri și este dispus transversal pe panta terenului, având laturile mai lungi orientate pe direcția generală NV-SE. În partea de nord-vest a construcției se află amenajată încăperea grajdului pentru animale.

Un localnic care i-a văzut sau a aflat că sunt acolo, a transmis informația la Postul de Miliție din Sângeorz-Băi. Conform mărturiei lui Victoria Petroaie, sora lui Tahâș, persoana care i-a denunțat ar fi fost Nicolae Oproaie, cunoscut în localitate și ca Niculaie a lui Părăscău. Acesta a trăit între anii 1914-1978 și a avut în proprietate o suprafață de teren în zona Prihodiște. Ce s-a întâmplat acolo în noaptea acelei zile, am putut să stabilim coroborând mărturiile contemporanilor cu un document descoperit în toamna anului 2012 în arhivele bistrițene¹. Este vorba de o notă informativă însoțită de adresa nr. 36 din 27 iunie 1950, care a fost trimisă de Comitetul Provizoriu² al Plasei Rodna către Comitetul Provizoriu al județului Năsăud cu sediul la Bistrița, semnată de președintele Iosif Sângeorzan și secretarul Emil Pop. Prin conținutul său, nota aduce la cunoștința autorităților județene că Maxim Niculai și Flore Tahâș, dezertând din armată, au fost urmăriți de organele Miliției. Ca urmare, „În noaptea de 24-25 iunie 1950 au fost urmăriți în comuna Sângiorz Băi de către doi milițieni și șeful de sector de câmp Nati Ioan, cari au găsit la o casă (în pod) din hotarul comunei Sângiorz pe acei dezertori și cari la somația milițienilor de a se preda au căutat să dispară. Somați în nenumărate rânduri de a se preda tânărul Tahâș Flore a reușit să dispară, ascunzându-se în niște porumb, urmărit de miliție care a deschis foc după el, a fost rănit mortal. / Al doilea și anume Nicolae Maxim a reușit să dispară”³.

În completarea datelor oficiale vin mărturiile obținute de la oamenii locului, care întregesc și nuanțează faptele petrecute. Se știe că tinerii au rămas peste noapte să doarmă în fânul din podul casei. După miezul nopții, pe la orele unu sau două, la fața locului a ajuns o echipă mixtă alcătuită din milițieni înarmați și civili. Din documentul menționat rezultă că în teren s-au deplasat doi milițieni și un civil, dar din mărturii reiese că ar fi participat cinci sau șase civili, amănunt care acum nu mai poate fi stabilit cu precizie. Civilul nominalizat în document, Ioan Nati, șef de sector de câmp, a fost călăuza care a condus echipa pe drumul din localitate și până la acea casă din hotar, luminând calea cu un felinar. Despre milițienii aflați atunci în serviciu la Sângeorz-Băi, am aflat că șef de post era plutonierul-major Ioan Voicu, originar din Rodna, care provenea din Jandarmerie, iar un alt

¹ Documentul a fost descoperit, fotocopiât și valorificat prin publicare de către domnul Alexandru Dărăban.

² Prin Legea nr. 17 adoptată de Marea Adunare Națională la 13 ianuarie 1949, s-au introdus la nivelul județelor, plaselor și comunelor urbane ori rurale, Sfaturile Populare ca organe locale ale puterii de stat. Pentru pregătirea funcționării organelor nou create s-au înființat Comitete Provizorii la nivelul tuturor structurilor administrativ-teritoriale, care și-au început activitatea în aprilie 1949 și au funcționat până în decembrie 1950. În acest interval de timp, Comitetele Provizorii au fost organele locale ale puterii de stat până după alegerile pentru Sfaturile regionale, raionale și comunale, care au avut loc în 3 decembrie 1950. După ce noile structuri alese s-au întrunit, în a doua parte a lunii decembrie 1950 Comitetele Provizorii și-au încetat activitatea. Andrei Florin Sora, „Comunizarea administrației românești: Sfaturile Populare (1949-1950)”, în *Revista Istorică*, tom. XXIII, nr. 3-4, 2012, p. 393-410.

³ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, Fond Pretura Plasei Rodna, nr. inv. 182/1950, adresa nr. 36 din 27 iunie 1950 cu Nota informativă adresată către conducerea județului, filele 31 și 36. În reproducerea pasajului din document am folosit ortografia persoanei care l-a redactat. Documentul în fotocopie, dar și în transcriere integrală, a fost publicat de Alexandru Dărăban într-un al doilea articol dedicat subiectului: „Flore Tahâș - Tânăr sângeorzan ucis de autoritățile comuniste”, în *Pisanii Sângeorzene*, anul III, nr. 8 (24), 2014, p. 6 și 8. După cum am arătat deja, textul documentului a mai fost publicat de autor într-un număr anterior al aceleiași reviste. Vezi supra, nota nr. 3.

***Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă:
Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară***

cadru era plutonierul Gheorghe Cotfas, de etnie maghiară. În privința celui din urmă este posibil ca, în iunie 1950, din cauza unor abateri disciplinare, să fi fost deja mutat cu serviciul în altă localitate¹. Presupunem că cel puțin șeful de post a putut fi unul din milițienii care au fost implicați în acțiune.

Cei doi tineri, luați prin surprindere în timp ce dormeau, au fost amenințați și somați de mai multe ori să coboare din pod pentru a se preda. După un timp de așteptare, ei au hotărât să sară deodată din pod și să fugă fiecare în direcție opusă. Când au ales să facă acest lucru, au aruncat înainte fân peste persoanele aflate jos și odată ajunși din săritură la sol, Maxim a luat-o în fugă la vale și Flore la deal. Cel din urmă a avut în față un gard, fiind nevoit să sară peste o poartă, dar după ce a depășit-o s-a uitat înapoi, moment în care a fost împușcat de un milițian. Asupra lui Flore s-a tras un singur foc de armă, de la o distanță de câțiva metri. Glonțul l-a lovit în cap, în zona frunții, și a ieșit prin partea posterioară a craniului, provocându-i o rană gravă care a condus la deces. A rămas căzut în apropiere rea casei, la marginea unei parcele cultivate cu porumb unde, după un timp, a murit în chinuri groaznice. Cadavrul a fost lăsat la fața locului, sub paza Miliției, până a putut să fie îngropat.

În dimineața zilei următoare, fiind duminică, mama lui Flore a aflat că băiatul ei este mort în Prihodiște, și a plecat spre acel loc împreună cu fiica cea mică, Maria. Fata mai mare, Victoria Petroaie, care era deja măritată și locuia cu soțul în comună, a aflat de moartea fratelui pe când se afla la biserică. După terminarea slujbei s-a dus și ea pe jos acolo, unde și-a găsit mama plângând. Aici a avut o altercație fizică și verbală cu un milițian înarmat ce păzea cadavrul, un maghiar ce nu vorbea bine românește, care nu a vrut să le lase pe cele două femei să se apropie de trupul fără viață. În urma disputei, după ce Victoria i-a smuls la un moment dat și arma din mână, milițianul a ce dat și le-a dat voie femeilor să meargă lângă cadavru, spunându-le că el nu a fost de vină pentru moartea băiatului. Acesta le-a divulgat și numele persoanei care a mers și a anunțat la Postul de Miliție că Flore și Maxim se aflau acolo. De la Victoria știm că mamei sale i s-a dat voie să spele cadavrul și să-l pregătească pentru înmormântare, familia crezând că o să-l poată duce ca să-l îngroape în cimitirul din sat. Un amănunt macabru ce trebuie amintit este că mama i-a adunat o parte din creierii risipiți pe jos în urma loviturii glonțului, pe care i-a îndesat cu o cârpă în interiorul calotei craniene. După ce trupul a fost spălat cum s-a putut, a fost îmbrăcat cu o cămașă curată din pânză albă, dar pantalonii nu au mai fost schimbați. În picioare Flore nu avea atunci încălțăminte, și a fost lăsat așa.

Cadavrul a rămas în continuare sub pază până în ziua următoare, când la fața locului a venit o comisie oficială, alcătuită din trei persoane, pentru a face constatări asupra celor întâmplate. Acest lucru este consemnat în finalul acelei note informative, unde se spune că „În ziua de 26 Iunie Codt. (comandantul - n. n.) Miliției Rodna, împreună cu Președintele Com. Prov. (Comitetul Provizoriu - n. n.) Sângiorz Băi și cu asesorul Boldiș Scridon care a fost dus de către Comitetul Prov. al Plășii la Sângiorz pentru acest scop (întrucât Judecăto-

¹ În arhivele bistrățene există un raport confidențial, datat în 9 mai 1950, trimis de Comitetul Provizoriu al Plasei Rodna către Comitetul Provizoriu al județului Năsăud cu sediul în Bistrița. Din document aflăm că în dimineața zilei de 9 mai, secretarul comitetului de plasă împreună cu un reprezentant al județenei de partid au efectuat un control inopinat în comuna Sângeorz. Cu această ocazie s-au constatat unele abuzuri săvârșite de șeful postului comunal de miliție, plutonierul Gheorghe Cotfas, care au condus la propunerea de anchetare și de mutare a sa în altă localitate. Nu știm ce măsuri disciplinare s-au luat împotriva acestuia, dar este cert că a fost schimbat din funcția de șef de post cu plutonierul-major Ioan Voicu, însă nu știm dacă a fost mutat imediat cu serviciul din Sângeorz sau încă mai era acolo când a fost ucis Flore Tahâș. În unele documente persoana mai apare și cu numele de Iosif Kotfas.

Gheorghe PETROV

rul nu a fost găsit în localitate)¹ au făcut cercetări și în baza autorizației Parchetului au dispus înmormântarea². Comandant al Miliției de Circumscripție Rodna era în acea vreme plutonierul-major Lazăr Mireșteanu, iar președinte al Comitetului Provizoriu din Sângeorz-Băi era Solomon Ilieș.

După îndeplinirea unor formalități, reprezentanții autorităților au hotărât că trupul victimei nu poate fi dus în cimitirul din comună și trebuie să fie îngropat în Prihodiște. Nu știm cine a stabilit locul unde să fie făcut mormântul, dar familia a trebuit să accepte situația ce i-a fost impusă. Groapa s-a făcut undeva pe coasta aceluși deal, la circa 100 de metri spre sud-vest și mai jos de casa unde s-a înfăptuit omorul, fiind săpată de câțiva prieteni ai răposatului³. Terenul pe care s-a amplasat mormântul aparținea atunci lui Grigore Treancă. De confecționarea sicriului s-a ocupat un tâmplar din Sângeorz, Flore Șpaimoc, ajutat de Ioan Petroaie, cumnatul victimei. Sicriul s-a lucrat în grabă deoarece scândura întrebuintată nu a mai fost finisată și pe interior. Trupul lui Flore a fost așezat în sicriu lângă casă și de acolo a fost adus la groapă. Autoritățile au dat voie să se facă o înmormântare creștinească, după datina locului, la care au participat, alături de cei din familie, câteva zeci de oameni din comună. Deoarece Biserica Greco-Catolică fusese deja desființată, slujba religioasă a fost oficiată de către preotul Teodor Lazăr de la Parohia Ortodoxă din Sângeorz.

În ziua înmormântării, luni, 26 iunie 1950, decesul lui Flore Tahâș a fost oficializat, fiind consemnat în Registrul de stare civilă al comunei, la poziția nr. 37. Data morții a fost trecută corect, în ziua de 25 iunie 1950. Mormântul a fost amenajat și marcat cu o cruce din lemn, care a dăinuit până prin anii '70 ai secolului trecut, apoi locul a căzut treptat în uitare. Cât timp a trăit mama lui Flore, aceasta mergea des la mormânt cu lumânări pentru a-și plânge fiul, apoi obiceiul a rămas pentru o vreme în grija celor două fete ale sale, Victoria și Maria.

Revenind la noaptea când a fost omorât Tahâș, așa cum am arătat, Maxim Niculai a reușit să scape prin fugă deși milițienii au tras câteva focuri de armă după el, fără să-l nimerescă. Se știe că a coborât în Sângeorz-Băi s-a refugiat în casa unei mătuși, așteptându-l acolo pe Flore, cu care stabilise dinainte unde să se revadă dacă vor scăpa. Nu după multă vreme a aflat însă că prietenul său a fost împușcat mortal. Între timp, șeful postului de miliție din comună, plutonierul-major Ioan Voicu, a transmis mamei lui Maxim, printr-o persoană din localitate, că ar fi bine ca fiul său să se predea cât mai repede, dar nu la Miliție, ci la Bistrița, la Armată. Ținând cont de sfat, mama și-a lămurit fiul să procedeze în acest fel. Ca urmare, în ziua următoare, Maxim a plecat pe jos la Bistrița unde s-a prezentat la Comisariatul Militar al județului. Aici a fost reținut timp de vreo două săptămâni, fiind apoi preluat de un delegat care l-a dus sub escortă la unitatea militară din Băicoi, de unde dezertase. Nu știm ca după reîntoarcerea la unitatea unde a fost încorporat să fi suferit vreo repercusiune pentru fapta săvârșită, dezertarea reprezentând, și atunci ca și acum, o infracțiune pedepsită de lege cu închisoarea. Din livretul său militar, eliberat abia în 11 martie 1959, rezultă că a depus jurământul în 23 august 1950, iar peste trei luni, în 26 noiembrie, a fost transferat la o altă unitate militară (UM 0998), fără specificarea localității

¹ Este vorba de un magistrat de la Judecătoria de plasă din Rodna.

² Alexandru Dărăban, „Flore Tahâș - Tânăr sângeorzan ucis de autoritățile comuniste”..., p. 6 și 8.

³ Așa cum am mai spus, locuința se afla în anul 1950 în proprietatea familiei Anton și Ana Buia, care erau socrii lui Maxim Niculai. În prezent aparține lui Vasile Buia, unul din copiii acestora. În privința tinerilor care au participat la săparea gropii, Victoria Petroaie i-a pomenit pe Vasile Răzvanță, Dumitru Andresi și Maxim Ștepoaie, dar se pare că nu au fost numai cei trei.

***Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă:
Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară***

de garnizoană¹. În document se menționează că a fost încadrat pe o funcție de pușcaș într-o unitate a trupelor de grăniceri. Unitățile de grăniceri se aflau atunci, alături de trupele de securitate, în subordinea Direcției Generale a Securității Statului, care era o structură în cadrul Ministerului Afacerilor Interne². După îndeplinirea perioadei de stagiu militar a fost lăsat la vatră, în 29 aprilie 1952, având gradul de frunțaș. Maxim Niculai și-a continuat viața alături de familie în Sângeorz-Băi, fiind chemat la Domnul în ziua de 24 decembrie 1999³.

După documentarea preliminară realizată în toamna anului 2013, de comun acord cu rudele victimei am stabilit ca sesizarea Procuraturii și organizarea acțiunii de deshumare să se facă în primăvara anului următor. Pe fondul unor evoluții oarecum confuze petrecute la ICCMER în primele luni ale anului 2014, unele din proiectele noastre de cercetare care implicau misiuni cu desfășurare în teren au fost amânate până după luna martie, când în fruntea institutului a fost numită o nouă conducere⁴. Această schimbare a permis ca inițiativele și activitățile noastre în domeniul investigării reale a crimelor regimului comunist să fie susținute și continuate, fără ingerințe și condiționări. În noua conjunctură instituțională, s-au putut relua și demersurile în cazul morții lui Flore Tahâș.

Pentru pregătirea acțiunii de deshumare și completarea informării, în 4 iulie 2014 am efectuat o nouă deplasare la Sângeorz-Băi⁵. De această dată, cu sprijinul conducerii Ocolului Silvic din localitate, care ne-a pus la dispoziție o mașină de teren, am urcat până la locul indicat al mormântului unde am făcut fotografiile și o evaluare a terenului în perspectiva intervenției arheologice. Aflându-ne în locul unde a fost săvârșit omorul am intervievat și două persoane ce locuiau în zonă, de la care am aflat și alte amănunte despre cazul cercetat. Acestea au fost Vasile Buia, născut în 1950, și Maria Olar (1935-2023), născută Buia, frate și soră cu Raveca, soția lui Maxim Niculai. După coborârea de pe deal am vizitat-o din nou la domiciliu pe Victoria Petroaie, sora lui Flore Tahâș, cu care am mai realizat un interviu înregistrat. Apoi, am avut o întâlnire cu primarul de atunci al orașului, Roland Marius Venig, cu care am stabilit modalitățile prin care autoritățile locale vor putea sprijini acțiunea de deshumare. Înainte de a părăsi localitatea ne-am văzut și cu preotul greco-cato-

¹ Indicativele unităților militare corespund fiecare unor tipuri de arme sau de specialități militare. Cele care sunt compuse din patru cifre sunt unități ale Ministerului de Interne, iar cele cu cinci cifre sunt ale Ministerului Apărării Naționale. În urma căutărilor noastre, am aflat că înainte de 1989 dar și după, UM 0998 era o unitate a Ministerului de Interne din garnizoana orașului Caracal, județul Olt.

² La 1 ianuarie 1946 a luat ființă Comandamentul Trupelor de Grăniceri, care era împărțit în trei brigăzi, un centru de instrucție și un grup de nave. Brigada era compusă din două regimente, iar acestea erau formate din două batalioane. Pe 21 iunie 1947, Comandamentul Trupelor de Grăniceri a fost scos din subordinea Ministerului Apărării Naționale și trecut în cea a Ministerului de Interne, situație care a durat până în anul 1960, când a revenit la armată.

³ Aducem aici mulțumirile noastre domnului Alexandru Petri, născut în 1989 și domiciliat în Cluj-Napoca, pentru sprijinul acordat prin furnizarea unor informații ce le-am folosit la întocmirea prezentei lucrări. Acesta este nepot de fiică al lui Maxim Niculai, iar multe din datele ce ne-au fost comunicate provin din spusele bunicii sale, Raveca Niculai (născută Buia), care acum este în vârstă de 94 de ani și trăiește la Sângeorz-Băi.

⁴ Fiind o instituție aflată în subordinea Guvernului, ICCMER s-a aflat uneori sub influența factorului politic reprezentat de partide, dar și a unor interese individuale sau de grup. Acest fapt s-a răsfrânt în mod oscilant asupra unor direcții, proiecte și obiective de cercetare. În 5 martie 2014 președintele executiv al ICCMER, Andrei Muraru, și-a dat demisia din funcție, iar la 27 martie 2014 în locul său a fost numit, printr-o decizie a primului-ministru de atunci, teologul Radu Preda.

⁵ Și atunci am fost însoțiți de domnul Alexandru Dărăban, care ne-a fost un colaborator apropiat în multe din activitățile ce le-am întreprins în acest caz.

lic Nicolae Jarda, cu care am purtat o discuție despre lucrarea religioasă ce trebuie îndeplinită, la locul mormântului, după dezvelirea rămășițelor pământești ale victimei¹.

Pe baza informațiilor acumulate, în cursul lunii iunie am elaborat și redactat în numele institutului o sesizare penală, care a fost definitivată și aprobată după ultima noastră deplasare efectuată la Sângeorz-Băi. Acest document, înregistrat la IICCMER cu nr. 1872 din 10 iulie 2014, a fost trimis la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Cluj², care în prealabil a fost informat despre acțiune. Imediat după primirea sesizării, printr-o ordonanță emisă în aceeași zi, s-a dispus începerea urmăririi penale în rem cu privire la infracțiunea de omor calificat, prevăzută de articolul 189, aliniatul 1, Cod penal. Ca urmare, a fost deschis dosarul de cercetare penală cu indicativul 321/P/2014, iar procurorul care a luat în lucru dosarul cauzei a fost colonelul magistrat Viorel Siserman³, prim procuror al Parchetului Militar Cluj. Prin această ordonanță s-a prevăzut deshumarea victimei și efectuarea unei expertize medico-legale pentru stabilirea, pe cale științifică, a cauzei morții. Data propusă de noi pentru intervenția din teren, menționată în sesizare, a fost acceptată de procuror, care a întocmit apoi adresele de convocare, însoțite de ordonanța de începere a urmăririi penale, către instituțiile ce trebuiau să asigure asistența de specialitate la acțiunea de deshumare (Politia Criminalistică și Medicina Legală). Odată convenită data intervenției în teren, au fost anunțate rudele victimei, preotul greco-catolic și primarul din Sângeorz-Băi.

Locul mormântului. Vedere dinspre sud-est (Sept. 2013)

Aspect din timpul lucrărilor arheologice

Cercetarea mormântului și deshumarea lui Flore Tahâș

Investigațiile arheologice au avut loc în zilele de 14 și 15 iulie 2014, fiind efectuate de o echipă specializată de arheologi și istorici de la IICCMER⁴. Acestea au reprezentat o lucra-

¹ În deplasarea făcută la Sângeorz-Băi am căutat o la domiciliu și pe Raveca, văduva lui Maxim Niculai, dar ea nu se afla atunci acasă, fiind internată în spital la Bistrița. Prin intermediul unuia din fiii săi, Maxim Niculai, care poartă prenumele tatălui său, am putut purta cu dânsa o discuție telefonică despre cel care i a fost soț.

² Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Cluj are competență pe teritoriul a 12 județe din Transilvania, printre care și județul Bistrița-Năsăud.

³ Procurorul militar Viorel Siserman s-a născut la 5 februarie 1957 în orașul Gherla din județul Cluj și a decedat, în mod neașteptat, la 9 iulie 2022. Vezi Gheorghe Petrov, „In Memoriam colonel magistrat (r) Viorel Siserman (1957-2022)”, în *Memoria - revista gândirii arestate*, nr. 120, 3/2022, p. 136-137.

⁴ Pentru această lucrare echipa a fost alcătuită din doi angajați și doi colaboratori externi ai institutului. Membrii săi au fost Gheorghe Petrov (organizator și coordonator), Paul Scrobotă, arheolog la Muzeul de Istorie și Științele Naturii Aiud, Horațiu Groza, arheolog la Muzeul de Istorie

***Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă:
Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară***

re în cadrul cercetării judiciare la fața locului, cerută în ordonanța procurorului militar, prin care trebuia realizată deshumarea victimei în vederea stabilirii cauzei morții printr-o expertiză medico-legală.

Locul mormântului, așa cum s-a păstrat în memoria martorilor, se afla pe o pantă de deal ce avea sensul de coborâre dinspre nord spre sud. Amplasamentul care ne-a fost indicat era poziționat aproape de marginea unei mici terase, unde înclinația terenului era mai redusă. Înainte de intervenția noastră zona adiacentă a fost cosită și eliberată de vegetație. Presupusul loc al mormântului nu era marcat cu nimic la suprafața solului și nu prezenta indicii evidente că acolo fusese săpată cândva o groapă de înhumare. Cunoscând însă din spusele contemporanilor cum a fost dispusă groapa în teren, s-a trasat o secțiune arheologică de căutare, de formă dreptunghiulară, care a avut dimensiunile de 2,40 x 1,40 metri, cu laturile mai lungi orientate pe direcția generală NV-SE. Săpătura a fost începută și practică uniform pe toată suprafața secțiunii, dar după ce s-a ajuns la o anumită cotă de adâncime, s-a observat că în dreptul profilului de sud-vest solul era mai amestecat și afânat. Acest lucru demonstra că groapa de înhumare a fost surprinsă, însă numai în parte. Pentru ca întregul ei contur să poată fi dezvelit și marcat, a fost nevoie ca secțiunea inițială să fie extinsă pe lățime cu 0,80 metri spre sud-vest. Ca urmare a acestei dezvoltări, dimensiunile finale ale unității de săpătură au fost de 2,40 x 2,20 metri. Astfel groapa mormântului a putut fi depistată în jumătatea de sud-vest al cadrului de secțiune, însă numai pe lățime. Pe lungime, unul din capetele gropii intra în profilul de nord-vest al secțiunii, fapt care a necesitat practicarea în acel profil, pe lățimea gropii și pe o înălțime de 0,27 metri, a unei nișe cu o adâncime de 0,22 metri, lucru ce a permis scoaterea în evidență a întregului contur de groapă și, implicit, accesul la craniul victimei. Forma gropii de înhumare era aproximativ dreptunghiulară cu traseul laturilor ușor neregulat, iar dimensiunile sale, măsurate pe fundul de secțiune, au fost de 1,97 x 0,68 metri¹. Defunctul a fost depus într-un sicriu din lemn de brad din care se mai păstrau, pe alocuri, câteva resturi putrezite. La îmbinările

Cadrul secțiunii cu groapa mormântului. Vedere dinspre N-E

Scheletul victimei in situ. Vedere dinspre sud

scândurilor și pentru fixarea capacului s-au folosit cuie metalice cu cap de fabrică. Trupul a fost depus în poziția culcat pe spate cu brațele așezate pe lângă corp. Ambele antebrațe erau îndoite din cot în unghiuri diferite, cel stâng fiind dispus oblic cu palma așezată pe abdomen, deasupra bazinului, iar cel drept era adus mai sus, cu palma așezată în zona inferioară a toracelui. Craniul era culcat pe partea stângă și aplecat în față, cu orbitele îndreptate spre răsărit, ambele maxilare fiind poziționate lângă umărul și omoplatul stâng.

Turda, și Marius Oprea. Alături de echipă, pentru filmarea activităților din teren, a participat doamna Cristina Andrei de la Televiziunea Română.

¹ Pentru săpătura efectuată până s-a ajuns aproape de nivelul osemintelor arheologii au fost ajutați de trei localnici, care au fost trimiși de Primăria orașului.

Gheorghe PETROV

Aspect din timpul slujbei religioase

Calota craniană era complet aplatizată și fragmentată în mai multe bucăți, această din urmă stare fiind consecința loviturii glonțului. Lungimea scheletului, măsurată *in situ*, a fost de 1,74 metri. Starea de conservare a majorității elementelor scheletale era destul de precară. Adâncimea de înhumare, măsurată deasupra scheletului, prezenta cote variabile în funcție de înclinația pe care o avea terenul în acel loc, acestea fiind de -1,16 metri în zona craniului, -1,11 metri lângă bazin și -1,03 metri între tibiile membrelor inferioare. Orientarea generală a scheletului a fost cu craniul spre VNV și cu picioarele spre ESE. Stratigrafia profilelor verticale ale secțiunii era identică, fiind alcătuită dintr-un strat vegetal superior cu o grosime de 6-8 cm, sub care, până la adâncimea maximă de săpătură, se afla un nivel alcătuit din lut galben-marونیu în care se regăsea piatră (gresie) cu dimensiuni variabile.

Ca obiecte de inventar funerar, printre rămășițele defunctului s-a descoperit o monedă din anul 1947 cu o valoare nominală de doi lei, fabricată din bronz, care a fost una dintre ultimele emisiuni monetare din timpul Regatului României¹. Moneda a fost găsită în zona omoplatului stâng și era într-o stare avansată de degradare. Pe margine, aproape de cant, avea practicată o gaură. Acest lucru poate însemna, având în vedere și locul unde s-a găsit, că moneda a fost legată cu un fir textil ce fusese petrecut după gâtul victimei. Din categoria accesoriilor vestimentare fac parte doi nasturi mici pentru cămașă, descoperiți în zona gâtului, sub maxilarul inferior. Unul era de culoare albă și celălalt de culoare albastră, ambii fiind confecționați din material compozit și prevăzuți cu patru găuri de prindere. În aceeași zonă a scheletului au fost găsite mai multe mărgeluțe multicolore din sticlă, care fuseseră cusute pe gulerul cămășii. În picioare defunctul nu a avut încălțăminte, iar din îmbrăcămintea avută nu s-au păstrat resturi ce puteau fi recuperate.

Cercetarea criminalistică și recoltarea osemintelor

După finalizarea lucrărilor din secțiunea arheologică în urma cărora scheletul victimei a fost dezvelit integral, s-au făcut măsurătorile și fotografiile necesare, fiind consemnate în caietul de șantier toate detaliile de săpătură. Apoi, în prezența membrii lor echipei arheologice și a reprezentanților autorităților implicate, a câtorva localnici și rude ale defunctului, lângă groapa ce adăpostea osemintele lui Flore Tahăș a avut loc o slujbă de pomenire oficiată de preoții greco-catolici Nicolae Jarda și Claudiu Oltean, care slujeau în

¹ Moneda a apărut în urma stabilizării sau reformei monetare, care a fost aplicată în România începând cu data de 15 august 1947. Întregul tiraj de monede a fost realizat în Cehoslovacia, la monetăria din Kremnica. Acestea au început să fie retrase din circulație de la 1 noiembrie 1950, având putere circulatorie până la sfârșitul aceluși an.

***Crima din iunie 1950 de la Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Victimă:
Flore Tahâș. Cercetări de arheologie judiciară***

parohiile din Sângeorz-Băi și Feldru. A urmat apoi cercetarea criminalistică la locul mormântului, dispusă de organul de urmărire penală, care a fost efectuată de un ofițer de poliție judiciară (Vasile Galben) și doi specialiști criminaliști din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Bistrița-Năsăud.

Ultima etapă a cercetării a constat în de montarea scheletului, operațiune efectuată de arheologi sub supravegherea medicului legist delegat pentru această acțiune. Toate elementele și fragmentele scheletale au fost dislocate și extrase bucată cu bucată, fiind curățate de pământ, analizate la modul general și apoi ambalate în vederea transportului. Rămășițele pământești astfel recuperate au fost duse la Serviciul de Medicină Legală din cadrul Spitalului Județean din Bistrița unde, în perioada următoare, au fost expertizate. În cele două zile de activitate, toate operațiunile desfășurate pentru deshumarea victimei pe linie de arheologie, criminalistică și medicină legală s-au făcut în prezența procurorului de caz, colonelul Viorel Siserman, șeful Parchetului Militar Cluj.

Examinarea osemintelor la spitalul din Bistrița a fost efectuată în ziua de 20 august 2014 de către dr. Vasile Lucian Pinte, șeful Serviciului de Medicină Legală, care a participat și la deshumare¹. Constatările și concluziile sunt cuprinse într-un Raport de Expertiză Medico-Legală (Exhumare - Autopsie), care a fost înaintat Parchetului Militar pentru dosarul cauzei². Componentele osoase analizate prezentau modificări de eroziune și porozitate datorate proceselor distructive de putrefacție și compoziției chimice a solului. Pe fragmentele examinate nu s-au evidențiat leziuni traumatiche cu excepția celor sesizate la nivelul cutiei craniene. Aspectul acestora din urmă pledează pentru un efect de explozie craniană, leziune specifică în cazul împușcărilor în cap. Coroborându-se aspectele constatate cu datele istorice cunoscute, s-a apreciat că moartea se datorează unor leziuni traumatiche produse prin împușcare cu armă de foc. Datorită stării de fragmentare a calotei craniene și a gradului accentuat de degradare a materialului osos, nu s-au putut identifica urme clare ale orificiului de intrare sau de ieșire a glonțului care a provocat decesul.

După constatarea medico-legală, rămășițele pământești ale lui Flore Tahâș au putut fi predate aparținătorilor în vederea reînhumării. Ele au fost preluate cu dovadă de la unitatea sanitară de către Mărioara Sofineți, nepoată a victimei, care le-a readus în Sângeorz-Băi. Prin grija acestei rude, în ultimele zile ale lunii august 2014, osemintele lui Flore au fost așezate într-o lădiță și reîngropate în mormântul mamei sale, Floarea Tahâș, aflat în cimitirul de pe dealul Glimee, din fața gării orașului. La mormânt s-a ținut o slujbă religioasă, oficiată de preotul greco-catolic Nicolae Jarda.

Scheletul victimei reconstituit pe masa de autopsie

În ceea ce privește urmărirea penală efectuată în dosarul deschis la Parchetul Militar Cluj, cercetările efectuate nu au reușit să aducă lămuriri esențiale în privința acestui omor. Reconstituirea faptelor, așa cum apar ele consemnate în actele păstrate la dosar, se bazează în cea mai mare măsură pe datele obținute din documentarea noastră, care au fost comunicate către Procuratură prin conținutul sesizării penale, sau ulterior prin legătura personală ce am păstrat-o cu procurorul de caz. Dintre constatările mai importante, se poate reține că potrivit datelor obținute din arhivele militare,

¹ La analizarea osemintelor, medicul legist a fost asistat de Olli-David Iulian-Flaviu, asistent medical principal de Anatomie Patologică.

² Raportul medico-legal a fost înregistrat de emitent cu nr. 1562/III/25/2014.

Gheorghe PETROV

la 25 iunie 1950 Flore Tahăș a fost scos din poziția de dezertor și șters din evidențe, fiind decedat la domiciliu, conform extrasului de deces nr. 37 din 26 iunie 1950 eliberat de Comitetul Provizoriu al comunei Sângeorz-Băi. Pe baza documentelor solicitate și obținute din partea unor deținători de arhive, nu a fost posibilă stabilirea identității persoanelor care au fost implicate în asasinat, nici măcar a celui care a executat focul de armă asupra lui Tahăș. De asemenea, nu s-a identificat nici un dosar din care să reiasă că după crimă s-ar fi efectuat o cercetare judiciară despre împrejurările în care acesta a decedat. Din documentația atașată dosarului a rezultat că fapta face în mod evident obiectul unei infracțiuni de omor, dar care, în opinia procurorului, nu se înscrie în rândul infracțiunilor pentru care prescripția nu înlătură răspunderea penală. Potrivit articolului 153 din Codul penal, prescripția nu înlătură răspunderea penală în cazul infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, indiferent de data comiterii faptei lor, precum și al infracțiunilor prevăzute de articolele 188 și 189 din Codul penal (omor și omor calificat), ori a celor intenționate urmate de moartea victimei. Cu toate acestea, conform alineatului 3 din articolul 153 al Codului penal, prescripția nu înlătură răspunderea penală nici în cazul infracțiunilor pentru care „nu s-a împlinit termenul de prescripție generală sau specială la data intrării în vigoare a acestei dispoziții”. Noul Cod penal intrat în vigoare la data de 1 februarie 2014, stabilește că termenul de prescripție este de 15 ani când legea pre vede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau o pedeapsă cu închisoarea mai mare de 20 de ani, cum ar fi în cazul infracțiunilor de omor. Ca atare, pe baza textelor de lege în vigoare și avându-se în vedere faptul că uciderea prin împușcare a lui Flore Tahăș a avut loc la data de 25 iunie 1950, a rezultat că termenul de prescripție a fost demult împlinit. În consecință, acțiunea penală nu a putut fi continuată deoarece a intervenit prescripția răspunderii penale. Conformându-se temeiurilor legale, procurorul de caz a emis la data de 26 octombrie 2015 ordonanța prin care a dispus clasarea cauzei având ca obiect uciderea prin împușcare a lui Flore Tahăș. În ziua următoare, documentul a fost transmis, în copie, către IICCMER precum și aparținătorilor victimei¹.

Mormântul lui Floarea și Flore Tahăș (Nov. 2024)

Sursa: *Memoria – revista gândirii arestate*, București, nr. 131 (2/2025), p. 64-79. Mulțumim d-lui Gheorghe Petrov, dr. în istorie, pentru amabilitatea de a ne pune la dispoziție acest material.

¹ La IICCMER, ordonanța de clasare a fost înregistrată cu nr. 2836 din 2 noiembrie 2015.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229